

Beslutad av Socialfondens Övervakningskommitté 2015-01-29

Regional handlingsplan för Europeiska socialfonden 2014-2020, Småland och Öarna

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
1. BESKRIVNING AV REGION SMÅLAND OCH ÖARNA.....	4
2. REGIONENS UTVECKLINGSBEHOV OCH INRIKTNING FÖR EUROPEISKA SOCIALFONDEN	10
3. PROGRAMOMRÅDEN	17
3.1 Programområde 1 – Kompetensförsörjning.....	18
3.2 Programområde 2 – Öka övergångarna till arbete	22
4. HORIZONTELLA PRINCIPER	29
4.1 Hållbar utveckling.....	29
4.2 Främja lika möjligheter och icke-diskriminering	30
4.2.1 Icke-diskriminering	30
4.2.2 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning	31
4.3 Främja jämställdhet mellan kvinnor och män.....	32
5. TRANSNATIONELLT SAMARBETE	35
5.1 Östersjöstrategin	36
6. REGIONALA PRINCIPER FÖR URVAL	38
7. FONDSAMORDNING	41
7.1 Samordning ESI-fonderna	41
7.2 Samordning övriga EU- och nationella finansieringsinstrument	42
8. HÅLLBAR STADSUTVECKLING.....	45
9. FRAMTAGANDE	46
9.1 Erfarenheter från föregående programperiod	46
9.2 Framtagning av regional handlingsplan och socioekonomisk analys.....	46
10. STRUKTURFONDSPARTNERSKAPET	48
10.1 Uppföljning och återkoppling till strukturfondspartnerskapet	48

Inledning

Denna regionala handlingsplan är ett formellt styrande dokument som ska ligga till grund för genomförandet av Europeiska socialfonden i Småland och Öarna. Handlingsplanen är framtagen av regionalt tillväxtansvariga, dvs Regionförbunden i respektive län, i samverkan med Svenska ESF-rådet och berörda myndigheter, arbetsmarknadens parter, ideella organisationer och de regionala kompetensplattformarna m.fl.

Europeiska socialfonden ska användas till att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken. Det nationella programmet för Socialfonden ska genomföras i projekt på såväl nationell som regional och lokal nivå. För varje NUTS 2-region finns en regional handlingsplan, (en geografisk indelning sker i åtta NUTS 2-regioner, vilka är desamma som för regionala program inom Europeiska regionala utvecklingsfonden). Handlingsplanen utgår från omvärldsanalys, behovsanalys samt målgruppsanalys ur ett socioekonomiskt perspektiv med regional inriktning och fokus och utgör en regional anpassning av det nationella programmet och anger för regionen identifierade utgångspunkter och prioriteringar. Handlingsplanen beskriver övergripande inriktningar för vad insatserna ska syfta till. I syfte att skapa förutsättningar för att kunna utvärdera insatserna är det emellertid viktigt att kommande utlysningar inom programmet avgränsas och tydligt beskriver förväntade resultat. Den regionala handlingsplanen för Småland och Öarna omfattar de regionala medlen i programområde 1 och 2.

Den regionala handlingsplanen ska följas upp regelbundet av strukturfondspartnerskapen i samråd med Svenska ESF-rådet. Handlingsplanen kan vid behov revideras. Eventuella revideringar av handlingsplanen fastställs av Övervakningskommittén.

För att möta demografiska utmaningar och bidra till att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden är all statistik på individnivå i handlingsplanen könsuppdelad där så är möjligt. Statistik och analys är också problematiserad ur ett köns-, integrations- och ungdomsperspektiv.

Enligt det nationella programmet ska den europeiska standarden (Gender Cop¹) eller motsvarande användas i genomförandet för att nå Europeiska kommissionens skallkrav om jämställdhetsintegrering.

¹ <http://standard.gendercop.com/national-policy/operational-programmes/analysis/socio-economic-analysis/>

1. Beskrivning av region Småland och Öarna

Region Småland och Öarna ligger i Sydöstra Sverige. Regionen omfattar fyra län (Gotland, Jönköping, Kalmar och Kronoberg), 34 kommuner och har drygt 800 000 innevånare. Programområdet ligger strategiskt i sydöstra Sverige med en geografisk närhet till tre storstäder och till Östersjön.

Den gångna strukturfondsperioden, 2007-2013, inleddes med en högkonjunktur för att mynna ut i en långdragen lågkonjunktur. I och med finanskrisen kom särskilt den exportintensiva industrin att påverkas negativt, och följden för Småland och Öarna, som har ett högt industriberoende, har varit en svag tillväxt och hastigt ökande arbetslöshetsnivåer.

Strukturomvandlingar kan på sikt vara positiva och också nödvändiga för ekonomins förnyelse. Men för den enskilde kan omställningsperioden vara besvärande, då dennes kompetenser inte längre efterfrågas på samma sätt som tidigare, utan istället krävs vidareutbildning för att kunna få arbete inom de nya näringar som växer fram. Svaga exportmarknader har resulterat i en negativ sysselsättningsutveckling inom den för regionen så viktiga och stora tillverkningssektorn. Parallellt har nya yrken växt fram inom andra näringar, samtidigt som kompetenskraven inom industrin ökat och antalet enklare instegsyren minskat. Denna tilltagande specialisering har det gemensamt att kraven på individens kompetensnivå ökar.

De större kommunerna har haft en starkare tillväxt än de mindre. Antalet sysselsatta har endast ökat i de större kommunerna, med Mörbylånga som undantag, vilket

antyder en generell tendens; befolkningsdensitet sammanhänger med tillväxt, och sambandet har kommit att understrykas under de senaste åren.

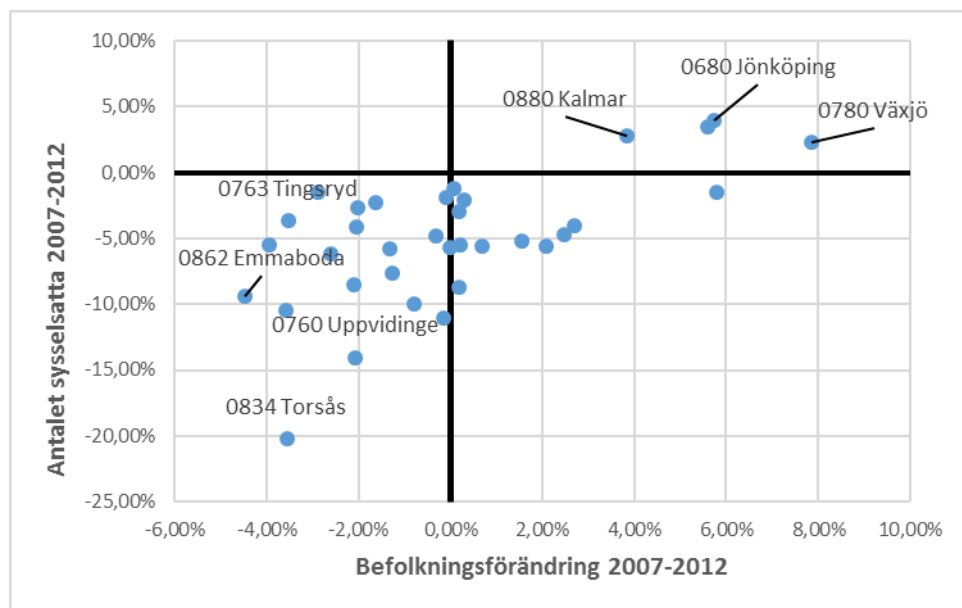

Diagram: Utvecklingen i Småland med öarna, 2007-2012, källa Socioekonomisk analys Småland och Öarna – ESF programmet 2014-2020

Tillväxtskillnaderna mellan de större och mindre geografierna inom regionen leder till flera utmaningar, inte minst vad gäller den framtida kompetensförsörjningen. Mindre kommuner har av tradition haft en högre andel sysselsatta inom konjunkturskänsliga branscher inom industrin, detta som en följd av att det är mer lönsamt att placera ytkrävande verksamheter utanför urbana miljöer. Utvecklingen av att allt färre arbetar inom lågteknologisk industri har medfört betydande inomregionala obalanser. De nya sysselsättningsstillfällena har inte i första hand vuxit fram där de gamla försvunnit, utan de har främst uppstått i mer stadsliknande miljöer.

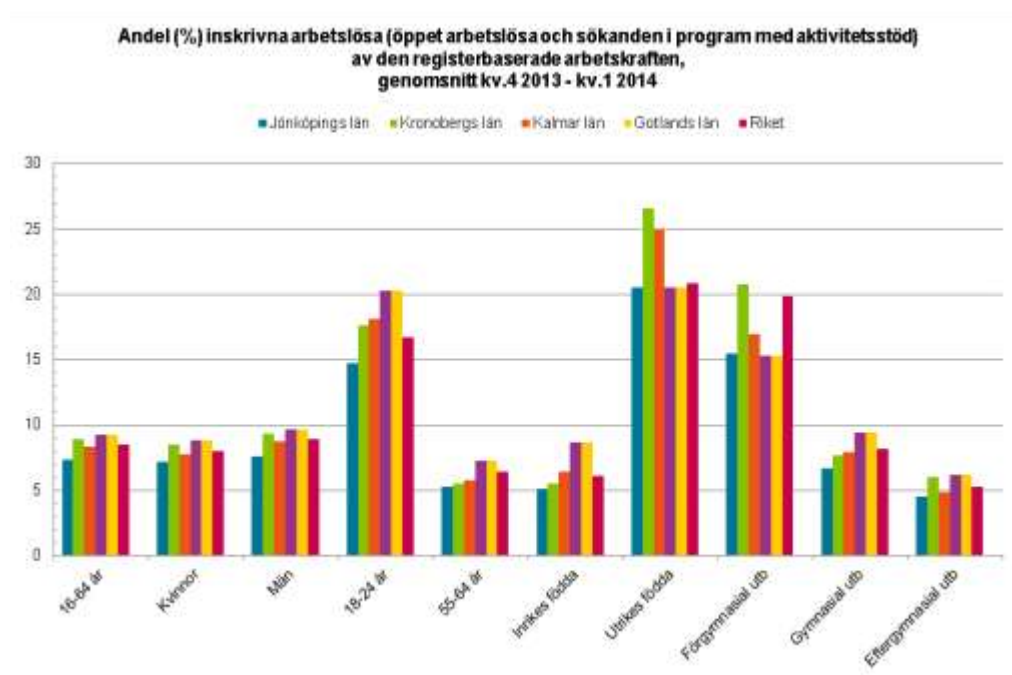
Antalet tjänster inom industrin har minskat förhållandevis kraftfullt under de senaste åren i Småland och Öarna. Detta har inneburit att regionen har varit en av rikets svagaste sysselsättningsutvecklingsregion. Främst är det Kronoberg och Jönköping som har haft en svag utveckling, Kalmar län har haft en något bättre utveckling och på Gotland har andelen sysselsatta ökat. Fortfarande har dock, relativt sett, regionen en hög sysselsättningsnivå, men senare års utveckling med en ökande arbetslöshet och obalanserad inomregional utveckling, visar på regionens centrala framtidsutmaningar.

Gotlands län har särskilda territoriella behov som baseras på ö-läget. Det geografiska läget har stor påverkan på bland annat arbetsmarknad och kompetensförsörjning, eftersom befolkningen är mer låst till en fast geografisk plats. Gotlands näringsliv ser också annorlunda ut än Smålandslänens, med fler tjänsteföretag och mindre industriberoende. Endast sex procent av de sysselsatta på Gotland är verksamma inom industrisektorn, vilket är långt under riksgenomsnittet. Majoriteten av företagen är små (mindre än 10 anställda), och dessutom förändras branschtillhörigheten ofta - man rör sig mellan branscher beroende på

tillgång och efterfrågan, något som historiskt är kopplat till förutsättningar med att vara en ö. Gotland har även, relativt sett, fler anställda inom den offentliga sektorn än vad som är fallet på riksnivå. Ö-läget får även påverkan på samverkansmöjligheterna med andra län och regioner, vilket bör beaktas i genomförandet av programmet.

Det ökade förändringstrycket har medfört att grupper med svag etablering på arbetsmarknaden har fått än svårare att komma in på arbetsmarknaden. En viktig grupp i detta sammanhang är utrikes födda, som har stått för regionens befolknings- och sysselsättningsstillväxt, men som fortsatt har en långt lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. För de mindre kommunerna, som generellt sett under lång tid haft ett sviktande befolkningsunderlag, har invandringen varit en betydande komponent för att balansera de demografiska framtidsutmaningarna. Men fortfarande är det en av de viktigaste utmaningarna att öka gruppens inträde på de lokala arbetsmarknaderna.

Arbetslösheten i Småland och Öarna har ökat och vid föregående strukturfondsperiods utgång låg den över rikssnittet. Ökningen märks särskilt i Kronobergs och Jönköpings län, som har de högsta ökningsnivåerna i landet. Arbetslösheten för ungdomar var som högst i några av regionens mindre kommuner. Andelen arbetslösa är väsentligt högre bland utrikes födda jämfört med personer födda i Sverige. De kommuner, som relativt sett haft en hög invandring under senare år, har en något högre arbetslöshet. Inrikes födda har en långt högre sysselsättningsgrad än utrikes födda. Differensen uppgår till nästan 25 procentenheter. Mellan män och kvinnor uppgår skillnaden till fyra procentenheter, vilket är den högsta differensen i riket.

Av de utsatta grupperna utgör personer med högst förgymnasial utbildning den enskilt största gruppen. Individer med **låg utbildningsnivå** har betydligt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, då kompetenskraven har ökat mer och mer. Därefter följer **personer födda**

utanför Europa. Personer födda utanför Europa utgör en tredjedel av antalet inskrivna arbetslösa (16-64 år). Under de fem första månaderna 2014 ökade antalet inskrivna arbetslösa med 16 % jämfört med samma period 2013. Den tredje största gruppen är **personer med funktionsnedsättning** som innebär nedsatt arbetsförmåga. Sedan aktivitetsersättning från Försäkringskassan infördes 2003 har antalet stöd till gruppen unga 19-29 år ökat markant, särskilt mellan åren 2010 till 2013 (se bilaga 1, sid 31 och 60). Generellt har tre av fyra personer med aktivitetsersättning en psykisk funktionsnedsättning. Här visar en statlig utredning från 2008 (SOU 2008:102) på brister i regelverk så väl som i samhällets ansvarstagande för gruppen unga med funktionsnedsättning där samarbetet mellan skola, kommun och vård, Arbetsförmedling och Försäkringskassan samt övriga nätverk kring den unga behöver förbättras.

Ungdomar i åldern 18-24 år är en grupp med hög arbetslöshet. I allmänhet är ungdomarna inskrivna som arbetslösa under kortare tid, då det är en större rörlighet hos yngre mellan arbete och utbildning. Dock finns det kommuner i regionen med mera utmärkande arbetslöshet hos ungdomar. Lågkonjunkturen har bidragit till att ungdomars entré på arbetsmarknaden har försvårats och fördröjts. Den stora gruppen nittiotialister, som står i begrepp att komma in på arbetsmarknaden, har mött en lokal arbetsmarknad med få instegsjobb och förhållandevis svag efterfrågan av deras kompetenser. Paradoxen är dock att arbetsgivare inom regionen inte sällan har anställningsbehov, men främst efterfrågar högkvalificerade kunskaper. Ett sådant exempel är att det f n råder ett överskott på montörer inom industrin, men ett upplevt underskott på ingenjörer. Matchningsproblematiken är fortsatt en central utmaning, och den höjda graden av specialisering har ökat betydelsen av denna faktor ännu mera.

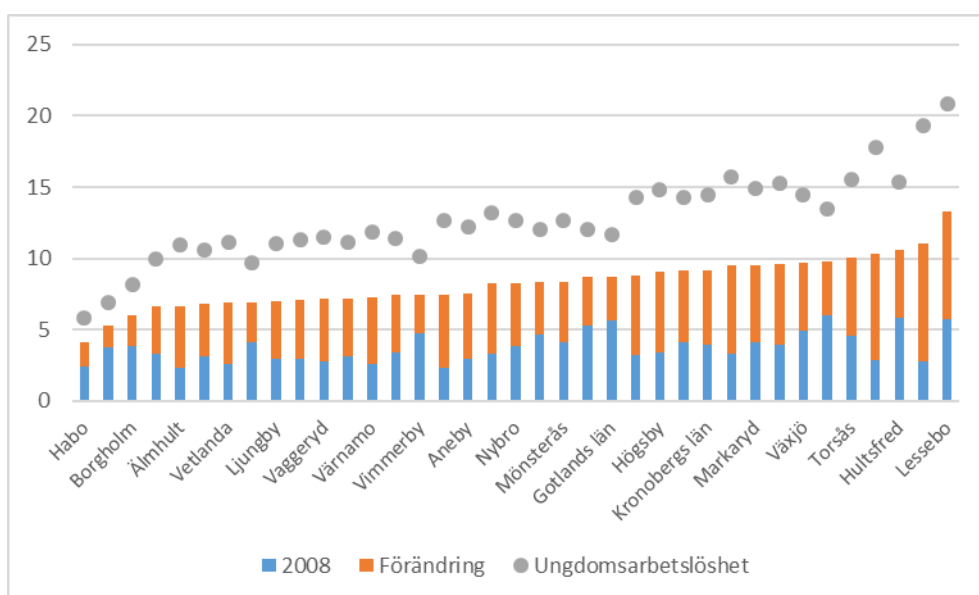

Diagram: Total arbetslöshet och ungdomsarbetslösheten 2013 och förändring sedan 2008, källa Socioekonomisk analys Småland och Öarna – ESF programmet 2014-2020

Andelen av befolkningen mellan 18-64 år med försörjningsstöd har sedan 2007 ökat i samtliga län i regionen, totalt med nästan 14 %. Den största ökningen är i Kronobergs län, följt av Jönköpings, Gotlands och Kalmar län (2013). I samtliga län är andelen män något högre än kvinnor. (källa *Socioekonomisk analys Småland och Öarna – ESF-programmet 2014-2020*)

Den socioekonomiska situationen har stor inverkan på hälsa och risken för att utveckla sjukdomar. Hälsa handlar om individen och vilket hälsotillstånd man fysiskt och/eller psykiskt har, samt den egna upplevelsen av denna. Folkhälsa å andra sidan är mer allomfattande och inbegriper befolkningens hälsa som helhet. Individers hälsa påverkas av flera faktorer, vilka ofta tenderar att samverka i någon mening. Levnadsvillkor har stor betydelse och detta speglas till viss del i den bifogade socioekonomiska analysen. Familj, vänner, arbetskamrater har betydelse för hur vi mår. Ensamhet och isolering påverkar oss negativt och sannolikheten att hamna i utanförskap och senare ohälsa är hög. Det finns ett tydligt samband mellan hälsa och sociala, ekonomiska samt arbetsmässiga faktorer. God hälsa är med andra ord förenat med hög social position, ekonomi, utbildningsnivå. God hälsa handlar dock inte enbart om en strävan om lika villkor på en strukturell basis, utan den ska även vara jämställd mellan män och kvinnor.

EU-kommissionen anser att Sverige i allmänhet presterar väl i förhållande till **EU 2020-strategin**, men pekar på flera utmaningar inom tre övergripande prioriteringar:

✓ **Smart tillväxt**

Stärka länkarna mellan entreprenörskap och innovation

Fokusera på smart specialisering

Förbättra miljön för FoU-investeringar i företag

✓ **Inkluderande tillväxt**

Minska arbetslösheten bland ungdomar

Underlätta för personer som är utrikes födda vad gäller deras inkludering på arbetsmarknaden

Främja ett aktivt och hälsosamt åldrande för ett längre arbetsliv

Ge stöd till anpassning och förstärkning av kompetens och färdigheter

✓ **Hållbar tillväxt**

Förbättrad energieffektivitet

Övergång till en koldioxidsnål ekonomi genom utveckling och användning av förnyelsebara energikällor och produkter.

Sveriges Partnerskapsöverenskommelse beskriver Sveriges prioriteringar inom ramen för de Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna), dvs Europeiska regionalfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, för programperioden 2014–2020.

Partnerskapsöverenskommelsen ska bidra till förbättrad samordning mellan ESI-fonderna och till att undvika överlappning dem emellan, för att få mer effekt av insatta medel. I överens-

kommelsen konstateras för Småland och Öarna följande huvudsakliga territoriella skillnader och utmaningar med koppling till regionalfond och socialfond

- ✓ Obalanserad befolkningsstruktur
- ✓ Låg utbildningsnivå
- ✓ Behov av att öka andelen kunskapsintensiva företag
- ✓ Tillgängligheten behöver förbättras samt insatser för övergång till mer koldioxidsnåla transportmedel

Länens regionala utvecklingsstrategier tar upp samtliga ovanstående fyra prioriteringar som utmaningar och fokusområden att samverka kring med olika insatser och medel, men med lite olika formuleringar och tyngdpunkter.

OECD-rapporten för Småland-Blekinge (2012) tar upp regionens utveckling av låg- och medel-lågteknologisk tillverkning till mer avancerad teknologisk och kunskapsintensiv tillverkning som en utmaning. Denna anpassning kommer att kräva ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft. Anpassningen är avhängig av regionens förmåga att locka, behålla och integrera människor, i synnerhet ungdomar, invandrare och kvinnor. Regionen är känd för sin entreprenörsanda och sina små och medelstora företag, men dessa behöver moderniseras och diversifieras. I OECD-rapporten understryks vikten av att stärka det regionala ledarskapet. I de regionala utvecklingsstrategierna tas också upp betydelsen av regionalt ledarskap när det gäller samordning av olika insatser för regionens utveckling, t ex vid användning av EUs fonder och program.

Regeringen har gett Regionförbunden i uppdrag att etablera och arbeta med **regionala kompetensplattformar** för samverkan när det gäller kompetensförsörjning och utbildningsplanering på kort och lång sikt. Syftet är bl a att få ökad kunskap och samverkan inom kompetensförsörjningsområdet, särskilt inom analys och utbildningsplanering. Inom smålandslänet finns en lång tradition av samverkan kring kompetensförsörjningsfrågor. Nätverk och råd finns mer eller mindre etablerade. Regeringsuppdraget gör dock att strukturen behöver tydliggöras, vissa centrala funktioner behöver förstärkas och andra behöver nyskapas. En del av detta görs i samverkan med angränsande län och inom RegLab². Det pågår olika insatser för att bättre matcha utbud av utbildningar och efterfrågan på kompetens. Insatserna har kommit olika långt i länet och de ser dessutom väldigt olika ut.

Arbetet med kompetensplattformarna grundar sig i sin tur på de **regionala utvecklingsstrategierna**. Genom detta arbete i respektive län breddas kunskaperna om arbetsmarknadens behov av kompetens och flera aktörer nås.

² Reglab är mötesplats för regioner, nationella myndigheter, forskare och andra som vill öka sin kompetens kring frågor om regional utveckling.

2. Regionens utvecklingsbehov och inriktning för Europeiska Socialfonden

Det nationella programmet för Europeiska Socialfonden 2014-2020 genomförs som ett led i Europa 2020-strategin, EUs strategi för smart, hållbar och inkluderande tillväxt. Socialfonden ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning på lång sikt. Insatserna syftar till att

- ✓ stimulera kompetensutveckling som stärker individens ställning på arbetsmarknaden
- ✓ förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv
- ✓ öka övergångarna till arbete hos personer som står långt från arbetsmarknaden
- ✓ underlätta ungas etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning

Den regionala handlingsplanen syftar till att bidra till att nå de övergripande prioriteringarna i EU 2020 – smart, hållbar och inkluderande tillväxt, men även till att bidra till att nå regionens målsättningar. Prioriteringarna stämmer väl överens med de utmaningar och prioriteringar som finns i de regionala utvecklingsstrategierna. Ambitionen är att stödja den handlingskraft som finns, skapa utrymme för nytänkande och innovativa lösningar samt stimulera strukturpåverkande insatser för att öka samarbetet och dynamiken i regionen. En grundförutsättning för att lyckas med denna ambition är att samordna olika insatser och fördela resurser med hjälp av olika regionala medel kombinerat med EUs fonder och program i en betydligt högre utsträckning jämfört med tidigare programperioder.

Regionen har ett antal utmaningar och utvecklingsbehov att samlas kring:

Svag befolkningsutveckling och obalans i demografin

Småland och Öarna är en av de mindre NUTS 2-regionerna i Sverige, sett till befolkningsmängd. Vid utgången av 2013 bodde 8,5 % av rikets invånare i regionen. Den största andelen av regionens befolkning lever i Jönköpings län, följt av Kalmar, Kronobergs och Gotlands län. Jämfört med riket är andelen kvinnor och utlandsfödda lägre i regionen. Sedan år 2000 har regionen haft en **svagare befolkningsutveckling** jämfört med riket och de södra regionerna, men en starkare än de norra regionerna.

Det bor något färre kvinnor än män i tre av de fyra län som utgör Småland och Öarna, undantaget är Gotland (statistik se bilaga 1, sid 5). De tre Smålandslänen har ett förhållandevis traditionellt genuskontrakt, vilket innebär att de industribetonade arbetsmarknaderna i dessa län främst sysselsätter män. Detta får bl a till följd att det är **kvinnor**, som i högre utsträckning än män, **studerar och söker sig vidare** till arbetsmarknadsregioner utanför regionens gränser. Gotland har ett mer otraditionellt genuskontrakt med en arbetsmarknad där könssegregationen inte är lika iögonfallande som i övriga län. En förklaring till detta är att länets sysselsättningsstruktur främst utgörs av branscher som inte är lika traditionellt bundna vid vissa specifika könsnormer, t ex tjänste- och besöksnäringen.

Den positiva befolkningsutveckling som har skett i regionen under tidsperioden 2000-2013, har skett i Jönköping och Kronoberg. Kalmar har haft en negativ befolkningsutveckling och Gotland en marginell sådan under denna tidsperiod. Under den senaste femårsperioden har Småland och Öarnas befolkningsantal i genomsnitt ökat med drygt 2 300 invånare per år.

Ett problem med den demografiska utvecklingen är att regionen har en **hög ungdomsutflyttning** till de tre storstadsregionerna, vilket bidrar till en obalanserad befolkningsstruktur. Utvecklingen medför stora framtidsutmaningar i form av en **åldrande befolkning** och framtida svårigheter att klara av kompetensförsörjningen. Den äldre befolkningen i regionen har sedan år 2000 ökat med 15 %. Enligt uppgifter från SCB kommer det i Sverige att finnas en miljon människor i åldersgruppen 80+ år 2040. Regionen har också, relativt sett, en **hög försörjningskvot** jämfört med riket och övriga regioner i södra delarna av Sverige. De inomregionala skillnaderna vad gäller försörjningskvoten är stora. De kommuner, som under längre tid haft en negativ befolkningsutveckling, har också ofta en hög försörjningskvot och hög medelålder. Kalmar län har en betydligt högre försörjningskvot än övriga län i regionen. Av de 34 kommuner som ingår i Småland och Öarna har 22 av dem, eller 65 %, haft en negativ befolkningsutveckling sedan år 2000 (statistik, se bilaga 1, sid 6 och 52).

En konsekvens av en åldrande befolkning och ungdomsutflyttning blir att en del geografier kommer få det särskilt svårt att upprätthålla den offentliga och privata servicen, då allt fler äldre i vårdintensiv ålder ska ta del av välfärdstjänster, samtidigt som allt färre ingår i skatteunderlaget. I ett geografiskt område som Småland och Öarna, med en stadigt ökande andel äldre, kommer denna utmaning att bli högst kännbar inom de närmaste tio åren. Ett sätt att möta ett ökat kompetensbehov till välfärdssektorn både inom den offentliga och privata sektorn är att aktivt arbeta med att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden

Låg utbildningsnivå

I de mål som EU har satt upp för att förbättra utbildningsnivån år 2020 anges att antalet elever som i förtid avbryter sin skolgång skall vara mindre än 10 % och att i åldersgruppen 30-34 år ska 40 % ha en eftergymnasial utbildning.

Regionens befolkning har en **lägre utbildningsnivå** jämfört med riket. I jämförelse med övriga regioner har regionen den högsta andelen av befolkningen i gruppen 25-64 år med förgymnasial utbildning, som högsta uppnådda utbildningsnivå. Orsakerna till den relativt låga utbildningsnivån kan förstås utifrån regionens arbetsmarknadsstruktur, som av tradition erbjuder en hög andel förgymnasiala yrken inom industrisektorn. Det är dock stora inomregionala skillnader. Befolkningen i de större kommunerna har den högsta utbildningsnivån, medan nivån är lägre i några av regionens mindre kommuner. Könsskillnaderna är högst påtagliga. I samtliga län är andelen kvinnor med en eftergymnasial utbildning mer än tio procentenheter högre jämfört med andelen män som har samma utbildningsnivå. Omvänt gäller att det är betydligt vanligare att det är män som endast har förgymnasial utbildning. I gruppen utlandsfödda har en större andel endast förgymnasial utbildning. Skillnaden här mellan män och kvinnor är inte lika stora som de är för befolkningen som helhet. Andelen som inte fullföljt sin gymnasieutbildning inom 4 år är för Jönköpings, Kronobergs och

Kalmar län 20 % (2013) medan den på Gotland är 22 %. Riket ligger på 23 %. Enligt uppgifter från SKL har ytterligare 10 % (riket) gått färdigt 3-årig gymnasium men är inte godkända i ett eller flera kärnämnen.

I dagsläget uppnår endast sju av 34 kommuner i regionen EUs mål att 40 % i åldersgruppen 30-34 år ska ha en eftergymnasial utbildning. Kvinnor med eftergymnasial utbildning mer än 2 år ligger på 50,2%, medan endast 33,9% av männen har sådan utbildning. Motsvarande siffror för riket är för kvinnor 55,9% och för män 41,8%. Inom Småland och Öarna uppvisar Kronobergs den högsta och Gotland den lägsta nivån för kvinnor respektive män inom den aktuella åldersgruppen (statistik, se bilaga 1, sid 32-35 och sid 60).

En inriktning mot en mer kunskapsbaserad ekonomi inom fler sektorer kommer att underlätta för en mer jämställd arbetsmarknad och även mindre diskriminerad arbetsmarknad. För att på sikt klara kompetensförsörjningen krävs ett samordnat och strukturerat arbetssätt genom de regionala utvecklingsstrategierna och utifrån de regionala kompetensplattformarna, där insatser med stöd från Socialfonden är ett medel.

Ett tredje av EUs mål handlar om att ”Främja social delaktighet - framför allt genom fattigdomsminskning - genom att sträva efter målet att åtminstone 20 miljoner människor ska komma ur en situation, där de riskerar att drabbas av fattigdom och social utestängning”.

För den enskilde betyder en låg utbildningsnivå att det blir svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, då kompetenskraven ökar mer och mer. Ungdomar, personer födda utanför Europa och personer med funktionsnedsättning har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden och bidra till kompetensförsörjningen. Sociala nätverk har mer och mer ökat i betydelse för att komma in på arbetsmarknaden. För individer med få kontakter och begränsade nätverk – vilket ofta är fallet för de s k utsatta grupperna - blir trösklarna än högre in till arbetsmarknaden. Risken för utanförskap är stor för dessa grupper.

Hög andel lågteknologisk industri, låg andel tjänste- och serviceföretag samt låg andel nyföretagande

Sett till BRP per sysselsatt, som i någon mening anger en regions produktivitet, har Småland och Öarna det lägsta värdet av samtliga regioner. Under perioden 2007-2012 minskade sysselsättningen mest i Kalmar och Kronobergs län, följt av Jönköping och Gotland. Den största minskningen var inom tillverkningsindustrin både för regionen totalt (-16,7 %) och i respektive län.

I Småland och Öarna arbetade år 2012 drygt var femte anställd inom tillverkningssektorn. Detta är sju procentenheter mer än rikssnittet. Regionen har den minsta andelen anställda inom offentliga och privata tjänstesektorn. Men de inomregionala skillnaderna inom Småland och Gotland är stora. På Gotland är endast 6 % sysselsatta inom industrin, medan de där har en förhållandevis stor offentlig sektor i relation till sin befolkning. Den offentliga sektorn är desto mindre i Jönköping och Kronoberg. Dock ligger den offentliga sektorns totala utveckling för regionen på en förhållandevis jämn nivå. Under åren 2007-2013 har

sysselsättningen inom denna sektor ökat med 0,6 % jämfört med rikets 2,9 %. S k öppna insatser (personliga assistenter, dagverksamhet och hemtjänst) har ökat med 11,6 % jämfört med rikets 17,9 %, medan de övriga kategorierna inom denna sektor minskat.

Kalmar och Gotland har stor koncentration av småföretag, medan Jönköping och Kronoberg har en högre koncentration av företag med 10-249 anställda och där också koncentrationen av lågteknologisk industri är högre än i Kalmar och på Gotland. Småland och Öarna har, relativt sett, haft en konkurrenskraftig industri jämfört med riket, men ändå har antalet sysselsatta minskat successivt. I OECDs rapport för Småland och Blekinge konstaterades att regionen varit konkurrenskraftig trots den industriella strukturen, men att **beroendet av lågteknologisk industri** i framtiden skulle innebära stora utmaningar i takt med att enklare tillverkning mer och mer utlokaliseras till andra länder. Denna varning har de senaste åren realiserats, då den mindre teknikintensiva industrin haft en tydlig sysselsättningsnedgång. Istället har näringar inom tjänste- och servicesektorn haft en kraftig tillväxt. Men då regionens **tjänste- och servicesektor är betydligt mindre** än rikets, har inte tillväxten inom dessa näringar kompenserat nedgången inom tillverkningssektorn.

Ytterligare utmaningar för näringslivet är att ta ett steg upp i värdekedjan genom att bland annat **öka satsningarna på forskning och utveckling**. Det behövs en utveckling mot mer kunskapsintensiva företag i hela området. Att små och medelstora företag har resurser till att kontinuerligt fort- och vidareutbilda sina medarbetare för att befinna sig i framkant är ett villkor för utveckling och tillväxt. Företagssektorns egna utgifter för forskning och utveckling utgörs av 0,8 % (2011) i förhållande till BRP jämfört med rikets 2,3 % (i förhållande till BNP). I Jönköpings län är satsningen 1,2 %, i Kronobergs län 0,9 %, i Kalmar län 0,4 %, medan Gotland uppvisar siffran 0.

OECD-rapporten tar upp vikten av att **bredda näringslivet** för att minska den sårbara strukturen, som idag präglar regionen. Särskilt gäller detta de mindre kommuner, som är beroende av ett fåtal större arbetsgivare inom konjunktürkänsliga branscher. Här lyfts möjligheten att t e x satsa på turismsektorn, på handel och service samt på övriga tjänste- och serviceföretag. Fördelningen av sysselsatta efter arbetsställets storlek - se bilaga 1, sid 16.

Den socioekonomiska analysen konstaterar att en region med ett mer traditionellt genuskontrakt där män generellt arbetar i den privata industrisektorn och kvinnor i offentlig verksamhet med vård och omsorg blir mer påverkad av konjunktursvängningar. Det syns inte minst på de senaste årens industrikriser. Ett mer jämställt samhälle och ett mer diversifierat näringsliv blir mindre sårbart när konjunkturen dalar, där industritunga län som Kronoberg och Jönköping drabbats hårdare än Kalmar och Gotland vars näringslivsstruktur mer baseras på jordbruk, service och besöksnäring. Både näringslivet och den offentliga sektorn är beroende av att rekrytera fler med rätt kompetens för att säkra framtidens behov av arbetskraft.

Småland och Öarna har en relativt hög andel företagare jämfört med rikssnittet. Häri ingår jord- och skogsbruksföretag. Gotland har den högsta andelen företagare i regionen, 14,4 %,

jämfört med Jönköpings län, som har 8,5 % (inklusive jord- och skogsbruk). Andelen företagande kvinnor är på Gotland 22,2 % och i Jönköpings län 19,1 %. Trots en hög andel företagare har Småland och Öarna tillsammans med Övre Norrland den lägsta etableringsfrekvensen i riket. Det behövs därför stimulans för **främjande av nyföretagande och entreprenörskap**. OECD betonar att det är av stor betydelse för den framtida konkurrenskraften att näringslivet diversifieras genom att också **nya företag startas**. Särskilt viktigt är det att öka incitamenten för att få invandrare, ungdomar och kvinnor att starta företag.

SVÅRIGHETER ATT MATCHA ARBETSKRAFTENS KOMPETENS MOT ARBETSMARKNADENS BEHOV

EU har satt upp som mål att sysselsättningsgraden bland kvinnor och män i åldrarna 20–64 år ska nå 75 procent, bl a genom ökat deltagande av ungdomar, äldre arbetstagare och lågutbildade samt nyanlända invandrare med permanent eller tidsbegränsat uppehållstillstånd.

Småland och Öarna hade under 2012 den högsta sysselsättningsgraden jämfört med övriga NUTS 2-regioner. Totalt ligger sysselsättningsgraden på 79,6 % (män 81,6 %, kvinnor 77,6 %). Kronobergs och Jönköpings län har högre sysselsättningsgrad än Gotland och Kalmar län. Skillnaderna mellan olika grupper är stora. Flera kommuner har en privat arbetsmarknad, som i stor utsträckning präglas av könsmärkta branscher och i synnerhet branscher där män arbetar. Kvinnorna där arbetar främst inom offentlig sektor. Sysselsättningsgraden för utrikes födda män är 58,5 % och för utrikes födda kvinnor 54,6 %. Den stora differensen mellan inrikes- och utrikes föddas sysselsättningsgrad är svårare att finna generella och enhetliga förklaringar till, men forskningen har påvisat diskriminering som *en* hindrade faktor (statistik se bilaga 1, sid 21). OECD har i sin rapport konstaterat att invandringen varit avgörande för att balansera regionens demografiska balans och framtida arbetskraftsförsörjning, men att **utlandsföddas inträde på arbetsmarknaden** behöver ökas för att stärka den regionala utvecklingen och säkra den framtida kompetensförsörjningen.

När arbetsmarknaden förändras krävs att arbetstagaren har kompetenser som motsvarar arbetsgivarens behov. Framtida utveckling av olika näringsgrenar har tillsammans med pensionsavgångar störst påverkan på efterfrågan av olika yrkeskompetenser framöver. Behov av generella yrkesgrupper som chefer, ekonomer, administratörer, försäljare, IT/data-tekniker, mm finns inom de flesta branscher. Efterfrågan på enskilda yrkeskompetenser grundas på ersättningsrekrytering av pensionsavgångar samt med hänsyn till branschutveckling. Yrken som påverkas av både teknik- och samhällsutveckling har en lägre återrekryteringsgrad. Avgångar inom yrken med snabb förändring i kunskapsinnehåll och genom globala utvecklingstrender ersätts oftast av personer med helt annan kunskap. Inom en tioårsperiod väntar stora pensionsavgångar i Småland och Öarna. Vid en ersättningsgrad på 100 % kommer drygt 80 000 tjänster att behöva tillsättas (se bilaga 1, sid 55, 56). Det står ganska klart att antalsmässigt finns de största ersättningsbehoven inom vård- och omsorgssektorn inom Småland och Öarna. Bristen kan befaras bli störst på mindre orter långt från regioncentra. Att vårdbehoven dessutom kan antas öka i takt med att en allt större andel av befolkningen blir äldre förstärker utmaningen.

Varje år avslutar ett stort antal **ungdomar** gymnasiet **utan fullständiga betyg**, vilket innebär ett kontinuerligt tillskott av arbetslösa. Ungdomar i åldern 18-24 år är en grupp med hög arbetslöshet i de flesta av regionens kommuner. Den är som högst i några av de mindre kommunerna (statistik se bilaga 1, sid 25). Om den tillgängliga arbetskraften inte matchar de kompetenser, som efterfrågas på arbetsmarknaden finns risk för både ökad långtidsarbetslöshet och minskad konkurrenskraft och tillväxtförmåga i näringslivet. Det föreligger en risk att företagen väljer att lämna regionen om rätt kompetens inte finns att tillgå. Att ungdomar i relativt hög utsträckning väljer att flytta från regionen är därför en stor utmaning inför framtiden. Invandringen till regionen har balanserat den demografiska strukturen, men matchningen mellan utlandsfödda och den regionala arbetsmarknaden är fortsatt svag. En ökad grad av matchning mellan tillgänglig arbetskraft och arbetsgivarnas efterfrågan är en grundläggande framtidsutmaning. Här måste också de stora könsskillnaderna belysas. Såväl **fortbildning och vidareutbildning av redan anställda** som utbildningsinsatser för arbetslösa måste koncentreras på vad arbetsgivarna efterfrågar.

Störst skillnad i pensionsavgångar och befintligt utbildningsutbud, finns för yrkesgrupper med krav på lägst gymnasieutbildning inom vård- och omsorg samt industri och teknik. Inte ens hälften av de som går i pension av vård- och omsorgspersonal samt maskinoperatörer kan de närmsta åren ersättas med de ungdomar som idag befinner sig i gymnasieprogrammen för dessa yrken. För branscher med stora rekryteringsbehov krävs insatser för att höja attraktiviteten både hos enskilda arbetsgivare för att få medarbetare att tala gott om arbetsplatsen, samt från arbetsgivar- och branschorganisationer för att locka fler att utbilda sig till dessa yrken. Tillverkningsindustrin har stora behov av kvalificerad arbetskraft men det är få ungdomar som väljer industriell och teknisk utbildning. Om könsnormer fortsatt kommer att prägla studie- och yrkesval finns en risk att ex omsorgssektorn inte lyckas rekrytera personal och att näringslivet går miste om nödvändig kompetens. De allra mest könssegregerade branscherna måste vidta åtgärder för att skapa attraktivitet och hitta nya vägar till kompetensförsörjning. Industriell produktion är basen för fortsatt tillväxt och en förutsättning för många andra branschers överlevnad.

Den demografiska utvecklingen med en allt äldre befolkning får dock konsekvenser i många delar av Småland och Öarna. Hela offentliga sektorn kommer att prövas i sin nuvarande organisationsform, men å andra sidan kommer nya behov av service att skapa förutsättningar för nya tjänstenäringsar att etableras.

Sjukpenningtalet ökar – främst bland kvinnor

Sjukpenningtalet för vår region visar på en relativt kraftigt ökning för 2013 jämfört med 2010 (vilket även gäller för riket generellt). För 2013 var sjukpenningtalet dock lägre än rikssnittet på Gotland, men högre i Smålandslänet. Det är större skillnader mellan män och kvinnors ohälsa i regionen. Den största ökningen återfinns bland kvinnor, där den psykiska ohälsan är den vanligaste sjukskrivningsorsaken, och den näst vanligaste bland män. Den psykiska ohälsan förvärrar en redan svår situation för individer med låg socioekonomisk status och ökar risken för utanförskap och långvarig sjukfrånvaro (statistik, se bilaga 1, sid 29-30).

De demografiska förändringarna i regionen innebär dessutom att allt färre ska försörja fler, vilket ställer ökade krav på ett mer hållbart arbetsliv som gör det möjligt för kvinnor och män att stanna kvar på arbetsmarknaden högre upp i åldrarna. Här ligger en utmaning att också arbeta med tidiga och förebyggande insatser för rehabilitering och omställning för att möta olika behov vad gäller konkurrens och anställningsbarhet på arbetsmarknaden.

De fyra regionala utvecklingsstrategierna samt den socioekonomiska analysen speglar länens särart, men med liknande framtida utmaningar. Samtliga län tar upp behoven av att öka näringslivets konkurrenskraft, stimulera kompetensförsörjningen, stimulera utveckling av hållbar miljö och energieffektivisering samt investeringar i infrastruktur. De övergripande prioriteringarna i Europa 2020 och Partnerskapsöverenskommelsen, som anger kursen på nationell och regional nivå, samt det nationella Socialfondsprogrammet återfinns i respektive läns regionala utvecklingsstrategier.

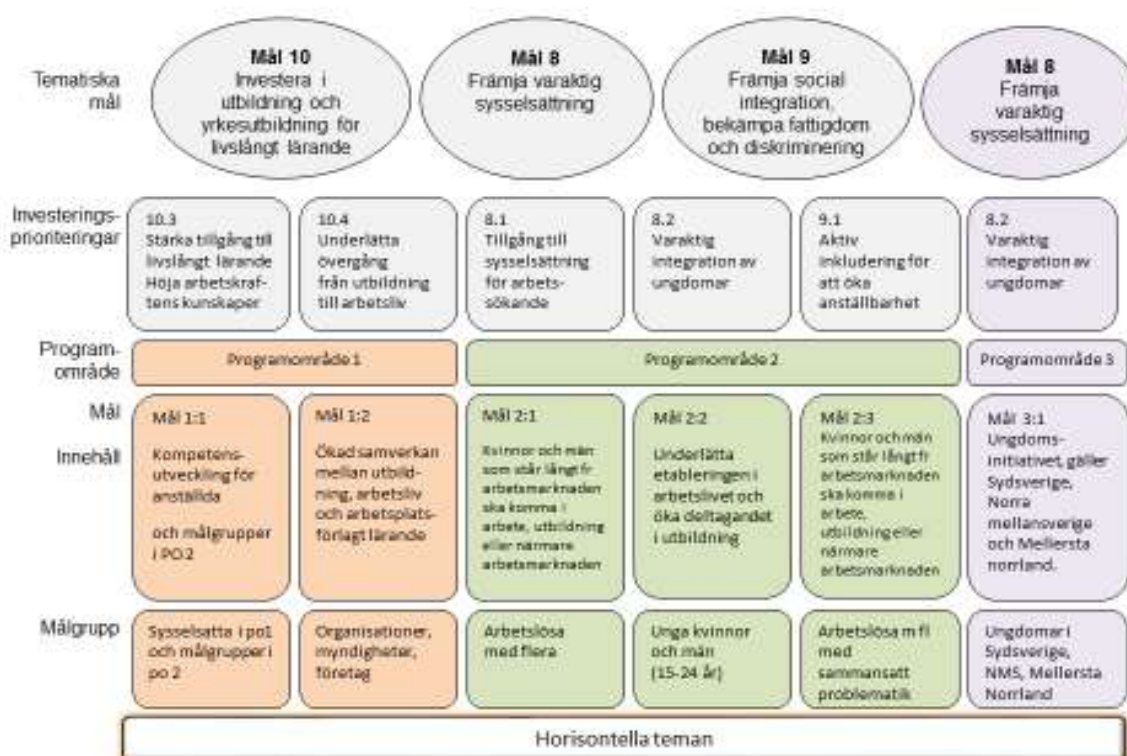
Vi kan konstatera att användningen av Socialfonden inom region Småland och Öarna framför allt bör fokusera på att möta nedanstående utmaningar. I samtliga utmaningar och prioriteringar ingår att även arbeta med jämställdhetsintegrering för att kunna bryta den könssegregerade utbildnings- och arbetsmarknaden.

Utmaningar:

1. Svag befolkningsutveckling och obalans i demografin
2. Låg utbildningsnivå
3. Hög andel lågteknologisk industri, låg andel tjänste- och serviceföretag och låg andel nyföretagande
4. Svårigheter att matcha arbetskraftens kompetens mot arbetsmarknadens behov
5. Sjukpenningtalet ökar – främst bland kvinnor

3. Programområden

Den regionala handlingsplanen för Socialfonden 2014-2020 för Småland och Öarna omfattar två programområden: *Kompetensförsörjning* och *Öka övergångarna till arbete*. Det tredje programområdet Sysselsättningsinitiativet för unga är inte applicerbart på regionen, då ungdomsarbetslösheten är under 25 %. Varje insatsområde är uppdelat i investeringsprioriteringar utformade av kommissionen utifrån elva tematiska mål i det gemensamma ramverket för ESI-fonderna. Inom varje programområde i den regionala handlingsplanen beskrivs respektive investeringsprioritet, målgrupper, mål och de kvantitativa målvärdena för Småland och Öarna. Dessa delar är direkt hämtade ur det nationella programmet och målvärdena är fördelade utifrån en nationell fördelningsnyckel. Utöver detta har kvalitativa mål och prioriterade insatser lagts till regionalt, baserade på regionens specifika utmaningar och förutsättningar.

Nya möjligheter att kombinera programområde 1 och 2

Under programperioden 2014-2020 finns nya möjligheter för insatser som omfattar målgrupperna inom programmets båda områden. Kvinnor och män, som är prioriterade målgrupper i programområde 2, kan delta även i kompetensutvecklingsinsatser, som sker inom programområde 1. Härigenom kan de få arbetslivserfarenhet, ökad kompetens, referenser och tillgång till ett arbetsrelevant nätverk. Samtidigt kan insatserna underlätta för arbetsgivarna att få tillgång till arbetskraft med rätt kompetens. Arbetsgivare kan utbilda handledare och ta emot praktikanter och lärlingar och få ett kontinuerligt stöd under praktiken eller lärlingsperioden. Både arbetsgivare och deltagare lär känna varandra vilket underlättar och förkortar en eventuell rekryteringsprocess.

3.1 Programområde 1 – Kompetensförsörjning

Utdrag ur nationella Socialfondsprogrammet:

Investeringsprioritering 10.3

Att stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla åldersgrupper i formella, icke-formella och informella sammanhang, höja arbetskraftens kunskaper, färdigheter och kompetens och främja flexibla utbildningsvägar inklusive genom yrkesvägledning och validering av förvärvad kompetens.

Nationellt mål 1.1

Stärka kompetensen hos i huvudsak sysselsatta kvinnor och män, men även hos personer som står långt från arbetsmarknaden, i enlighet med arbetsmarknadens och den enskilda arbetsplatsens behov.

Målgrupper

Målgruppen för insatser inom programområde 1 är alla sysselsatta, såväl företagare som anställda, oavsett anställningsform och tidslängd och inom privat och offentlig sektor, samt verksamma inom ideell sektor. Målgruppsdefinitionen är bred i syfte att möta behov av kompetensutveckling i alla typer av verksamheter. För att nå programmets syfte att bidra till ökad tillväxt och sysselsättning, är kompetensutvecklingen i små och medelstora företag särskilt betydelsefull.

Målgruppen för programområdet omfattar dessutom kvinnor och män som är prioriterade i programområde 2.

Regionens kvantitativa målvärde (2023):

13 279	Antal deltagare, anställda inklusive egenföretagare
349	Antal deltagare, arbetslösa

Etappmål (2018): Totalt antal deltagare i PO 1: 5 591

Regionens kvalitativa mål

- Stärkt ställning på arbetsmarknaden för kvinnor och män som riskerar att drabbas negativt av strukturella förändringar inom privat, offentlig och ideell sektor, särskilt i utsatta kommuner
- Minskad arbetsplatsrelaterad ohälsa
- Ökad sysselsättning hos deltagande kvinnor och män från PO 2 som medverkar i kompetensutveckling i PO 1

Insatsområde - kompetensutveckling

Småland och Öarna genomgår, liksom riket i övrigt, en strukturomvandling, som ställer stora krav på arbetsmarknadens omställningsförmåga. I kapitel 1 och 2 samt den socioekonomiska analysen (bilaga 1) har regionens utmaningar beskrivits. Dessa utmaningar återfinns dels i respektive läns utvecklingsstrategier, dels i tidigare nämnda OECD-rapport. Satsningar måste göras på att förnya och utveckla kompetensen hos personer i programområdets målgrupper. Med ökad kompetens stärks individens möjligheter att klara pågående strukturomvandling. Detta innebär att insatserna för kompetensutveckling ska inriktas på att personer i målgruppen utvecklar sin kompetens, dels sådan kompetens som är relevant utifrån arbetsmarknadens nuvarande och framtida behov, dels sett till den enskilda arbetsplatsens behov av kompetens. Behoven ska framgå av en analys av verksamhetens förutsättningar, möjligheter och behov. Insatserna ska bidra till ett hållbart arbetsliv med goda möjligheter till utveckling för både kvinnor och män samtidigt som verksamheter utvecklas positivt.

Med utgångspunkt från regionens pågående strukturomvandling och utmaningar ser vi behov av att följande områden prioriteras:

- ✓ Regionens **utbildningsnivå måste höjas** för att säkra kompetensförsörjningen på sikt. Sysselsatta och lågutbildade inom såväl privat och offentlig verksamhet som ideell verksamhet måste ges möjlighet att stärka sin kompetens. Satsningar behöver framför allt göras på grupper som saknar gymnasial utbildning.
- ✓ **Sysselsatta måste utbildas för att klara nya arbetsuppgifter** inom företag och organisationer, som måste ställa om sin verksamhet eller effektivisera. Omställningsförmågan kommer att vara avgörande både för såväl organisationers konkurrensförmåga och överlevnad som för den enskilde arbetstagarens situation på arbetsmarknaden. Både tillverkningsindustrin och träindustrin är exempel på områden inom privat verksamhet, som står inför ökad konkurrens och strukturförändringar. Offentlig verksamhet står inför stora effektiviseringar och besparingar, där framför allt lågutbildade riskerar att bli övertaliga
- ✓ Kompetensförsörjningsprojekt kopplat till **mindre kommuner, som är särskilt utsatta för strukturomvandling** bör prioriteras för en fortsatt utveckling av såväl verksamhet som individ. Att det finns goda möjligheter till kompetensutveckling inom små och medelstora företag, offentlig eller ideell verksamhet i mindre kommuner kan också ses som ett incitament för utveckling av såväl bygd som individ för att minska utflyttning. Satsningar inom vård och omsorg är ett exempel på att både säkra kompetensförsörjningen och möta ett ökat framtida vårdbehov samtidigt som arbetstillfällen försvinner inom t ex industrin.
- ✓ **Anställda inom branscher med en hög andel visstidsanställda** har oftast färre möjligheter till kompetensutveckling. Genom insatser via Socialfonden kan deras utbildningsnivå höjas och kompetensförsörjningen säkras för mera avancerade uppgifter och ett rikare arbetsinnehåll.
- ✓ Kompetenshöjande insatser prioriteras för **sysselsatta i små och medelstora företag inom lågteknologisk industri**, som syftar till att verksamheten kan ta ett steg upp i den s k värdekedjan.

- ✓ Regionen har en betydligt mindre tjänste- och servicesektor än riket. Projekt med satsningar på **sysselsätta inom tjänste- och servicesektorn samt på ett ökat entreprenörskap** är ett prioriterat område för att bredda diversifieringen inom näringslivet.
- ✓ Satsningar på **ett hållbart arbetsliv**, där utveckling av arbetsorganisation och ett proaktivt arbetsmiljöarbete ingår som förebygger ohälsa

Utdrag ur nationella Socialfondsprogrammet:

Investeringsprioritering 10.4

Att förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden, underlätta övergången från utbildning till arbete, förstärka yrkesutbildningssystemen och deras kvalitet, inbegripet genom mekanismer för att förutse kompetensbehoven, anpassning av kursplaner och inrättande och utveckling av arbetsbaserade system för lärande, inbegripet system med både teori och praktik och lärlingssystem.

Nationellt mål 1.2

Ökad samverkan och förstärkt koppling mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande.

Målgrupper

Målgruppen omfattar organisationer, myndigheter, företag och andra arbetsgivare inom privat, offentlig och ideell sektor.

Regionens kvantitativa målvärde (2023):

4 Antal projekt

Regionens kvalitativa mål

- Stärkt koppling mellan utbildning och arbetsliv, genom ökad samverkan mellan berörda aktörer och effektivare verktyg för matchning

Insatsområde – samverkan utbildning och arbetsliv

För att i regionen möta en låg formell utbildningsnivå och stora grupper som har svårigheter att få inträde på arbetsmarknaden är en satsning på samverkan mellan utbildning och arbetsliv samt lärande på arbetsplatsen en given möjlighet att kunna bidra till att öka sysselsättningen och uppnå bättre matchning mellan efterfrågan och tillgång.

För att skapa nya och bredare vägar till jobb och förbereda ungdomar och andra nytilträdande för yrkeslivet är det viktigt att det finns kapacitet för lärande i arbetslivet. Lärande på arbetsplatsen – inom ramen för t ex yrkesutbildning i gymnasieskolan, kommunala vuxenutbildningen och yrkeshögskolan – ger konkret och aktuell yrkeskunskap och kan även ge ett vidgat perspektiv vad gäller arbetsmarknaden och möjliga studievägar. Arbetsplatsförlagt lärande ger deltagarna möjlighet att skapa kontakter med potentiella framtida arbetsgivare. Ett fungerande arbetsplatsförlagt lärande är en central del i utvecklingen av modeller för yrkesutbildning och där samverkan mellan aktörer inom utbildning och arbetsliv är en förutsättning. Insatserna kan t ex avse lokala eller regionala satsningar för ökat samarbete mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare eller branscher.

Utveckling av yrkesutbildningar kan innebära insatser som syftar till att förstärka en utbildnings relevans och kvalitet, för att långsiktigt stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv. Exempel på sådana insatser är olika branschinitiativ av t ex yrkesnämnder eller inom ramen för de olika collegekoncept, som utvecklats inom flera branscher, t ex Teknikcollege och Vård- och Omsorgcollege.

Det är av stor vikt att i större omfattning knyta ihop högskolor/universitet och yrkesutbildningar med befintligt näringsliv för att kunna skapa synergier. Här finns en stor potential att utveckla samverkan för att både utveckla enskilda företag men framför allt för att bidra till relevanta utbildningar. En sådan samverkan leder till en breddad näringslivsstruktur och en vidgad arbetsmarknad.

Inom detta insatsområde kan vi se följande prioriterade områden

- ✓ Projekt som utvecklar och/eller tillämpar en hållbar metod för **validering** som kan användas för sysselsatta inom såväl företag som inom offentlig verksamhet. Metoder ska bygga på en standard och kvalitetssäkras. Utveckling alternativt tillämpning sker i samverkan mellan arbetsliv och högskola/universitet/yrkesutbildningar och andra utbildningsanordnare.
- ✓ Projekt som utvecklar och/eller tillämpar **metoder för arbetslivsorientering och studie- och yrkesvägledning** samt inkluderar möjligheter till **praktik och kompetensutveckling för yrkeslärare**. Häri ingår även insatser mot mera könsöverskridande utbildnings- och yrkesval för att möta framtida kompetensbehov.
- ✓ Utveckling av kvaliteten hos och former för **utbildning av handledare, metodstöd** för den arbetsplatsförlagda delen i yrkesutbildningen, inklusive lärlingsutbildning och yrkespraktik, samt **modeller** för hur olika aktörer ska involveras.

Det kan även handla om insatser för att förtydliga yrkesingångar och bygga upp **stödstrukturer** för arbetsgivare som tar emot elever för arbetsplatsförlagt lärande.

- ✓ Insatser för att höja kompetensen i ett projekt i form av **pedagogiskt stöd, stöd för att ta tillvara kunskaper från forskning om lärande, arbetsorganisation och god hälsa samt stöd för att underlätta kompetensanalys och karriärväxling.**

3.2 Programområde 2 – Öka övergångarna till arbete

Utdrag ur nationella Socialfondsprogrammet:

Investeringsprioritering 8.1

Tillgång till anställning för arbetssökande och icke-förvärvsarbetande, inbegripet långtidsarbetslösa och personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden, samt genom lokala sysselsättningsinitiativ och stöd till arbetstagarnas rörlighet.

Nationellt mål 2.1

Kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Målgrupper

Kvinnor och män som

- är unga (15–24 år)
- är långtidsarbetslösa (mer än tolv månader)
- är nyanlända invandrare³
- har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, eller
- är eller har varit sjukskrivna och har behov av stöd för återgång i arbete.

Insatser inom programområdet kan även omfatta personer, som är verksamma inom den privata, offentliga eller ideella sektorn och som i sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för kvinnor och män i de prioriterade grupperna.

Regionens kvantitativa målvärde (2023):

1 906 Antal deltagare, arbetslösa

Etappmål (2018): Totalt antal deltagare i PO 2: 2 223 (Avser summan av mål 2.1, 2.2 och 2.3)

Regionens kvalitativa mål

- Höjd sysselsättningsgrad
- En mer jämställd och inkluderande arbetsmarknad

³ ”Med nyanländ invandrare avses i socialfondsprogrammet främst nyanlända med uppehållstillstånd som flykting och andra skyddsbehövande, anhöriginvandrare, samt tredjelandsmedborgare som fått uppehållskort i egenskap av familjemedlem till en EES-medborgare. Avsikten är att målgruppen för socialfondsprogrammet här ska motsvara de målgrupper som omfattas av insatser inom arbetsmarknadspolitiken för nyanlända”.

Insatsområde – Öka övergångarna till arbete

Socialfondens medel i programområde 2, både inom tematiskt mål 8 och 9, ska användas till att tillämpa, pröva eller utveckla metoder för att öka övergångarna till arbete och utbildning. Insatserna ska vara i linje med den nationella arbetsmarknadspolitiken och syfta till att förstärka och utveckla denna. Skillnaden mellan insatser inom tematiskt mål 8 och 9 är att inom mål 9 finns behov av att kombinera olika typer av insatser och en ökad grad av samverkan mellan viktiga aktörer, då deltagarna har en sammansatt problematik.

Insatser för unga som är arbetslösa och har eller riskerar att hamna i utanförskap ska i huvudsak omfattas av insatser inom 8.2. Även inom 8.1 ingår unga i målgruppen och syftet med det är att inte exkludera unga om det bedöms lämpligt att de deltar.

Insatser för nyanlända ska i huvudsak genomföras inom 9.1 eftersom många har en arbetslöshet i kombination med t ex avsaknad av relevant arbetslivserfarenhet och nätverk, språkhinder eller ohälsa. Även inom 8.1 ingår nyanlända i målgruppen och syftet med detta är att inte exkludera nyanlända om det bedöms lämpligt att de deltar.

Insatser inom programområde 2 ska göras med en hög grad av individanpassning. Samverkan är ett viktigt inslag och insatser som innefattar en bred, utvecklad och relevant samverkan ska prioriteras. Projekt som bygger på den nationella arbetsmarknadspolitiken och regionala behovsanalyser bör särskilt prioriteras. Insatser kan ske bl a inom ramen för relevanta arbetsmarknadspolitiska program eller i övrigt inom Arbetsförmedlingens verksamhet. Viktiga projektaktörer är Arbetsförmedlingen, kommuner, landsting, regioner, Försäkringskassan, Samordningsförbunden, utbildningsområdets aktörer, andra berörda myndigheter, arbetsmarknadens parter och aktörer inom den ideella sektorn och den sociala ekonomin.

I arbetet med att motverka långtidsarbetslöshet måste insatser koncentreras på att behålla och utveckla arbetskraften i linje med regionens behov. I de regionala utvecklingsstrategierna betonas vikten av en inkluderande arbetsmarknad. Regionen behöver utveckla sin förmåga att locka, behålla och integrera människor, i synnerhet ungdomar, invandrare och kvinnor.

Exempel på prioriteringar:

- ✓ vägledning, praktik, kompetensutveckling, coaching, handledning
- ✓ rehabilitering och förebyggande insatser
- ✓ validering av tidigare arbetslivserfarenhet och kompetens
- ✓ insatser för ökat entreprenörskap och företagande
- ✓ projekt som matchar arbetsmarknadens behov, dvs där förutsättningar finns att deltagarna kan få praktik eller arbete hos arbetsgivare som efterfrågar deras kompetens och är villiga att anställa
- ✓ medverkan i metodutveckling eller deltagande i kompetensutveckling som rör viss metodik eller utbildning för anställda i t ex handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisation

Utdrag ur nationella Socialfondsprogrammet:

Investeringsprioritering 8.2

Varaktig integration på arbetsmarknaden för ungdomar, särskilt de som inte arbetar eller studerar, inklusive ungdomar som löper risk för social utestängning och ungdomar från marginaliserade grupper, vilket inbegriper genomförandet av ungdomsgarantin.

Nationellt mål 2.2

Underlätta etableringen i arbetslivet och öka deltagandet i utbildning för unga (15-24 år) kvinnor och män.

Målgrupp

- Unga kvinnor och män (15–24 år).

Insatser inom programområdet kan även omfatta personer i den privata, offentliga eller den ideella sektorn, som i sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för personer i de prioriterade grupperna.

Regionens kvantitativa målvärde (2023):

2 541 Antal deltagare, arbetslösa

Regionens kvalitativa mål

- Färre avhopp från gymnasieskolan genom förebyggande arbete
- Unga kvinnors och mäns inträde på arbetsmarknaden har underlättats
- Vidgad syn på möjliga yrkesval för unga kvinnor och män, som på sikt bryter upp den könssegregerade arbetsmarknaden

Insatsområde – ungas etablering i arbetsliv och deltagande i utbildning

Socialfondens medel ska användas till att tillämpa, pröva eller utveckla, metoder och arbetssätt för att öka övergångarna till arbete. Insatserna ska vara i linje med den nationella arbetsmarknadspolitiken. Insatserna inom nationella programmet möjliggör en högre grad av individanpassning och att i större utsträckning göra dessa **i samverkan** mellan olika aktörer.

Insatser för unga som är arbetslösa, har hamnat eller riskerar att hamna i utanförskap, ska i huvudsak omfattas av insatser inom 8.2. Även inom 8.1 ingår unga i målgruppen och syftet med det är att inte exkludera unga om det bedöms lämpligt att de deltar.

Insatser inom denna del av programområde 2 ska syfta till att stärka ungas etablering på arbetsmarknaden. Stöd kan ges till insatser med inriktning mot att minska gruppen unga kvinnor och män, som hamnat i ett utanförskap och till insatser för att förebygga att unga hamnar i ett utanförskap. Unga utan fullföljd gymnasieutbildning har en särskilt utsatt position på arbetsmarknaden. Inom detta tematiska mål är därför insatser möjliga, som syftar till att deltagarna fullföljer sina gymnasiestudier eller på annat sätt förbereder sig för ett

yrkesliv. Av regionens 34 kommuner ligger 35 % av dem under riksnivån vad gäller andelen av den 20-åriga befolkningen med en fullföljd gymnasieutbildning. Insatser för unga som inte fullföljt sina gymnasiestudier eller som varken arbetar eller studerar ska prioriteras. Insatserna inom detta tematiska mål bör komplettera åtgärderna inom ramen för kommunernas aktivitetsansvar⁴. Insatserna kan också komplettera ordinarie arbetsmarknadspolitiska program så att dessa i ökad utsträckning når ut till ungdomar som varken arbetar eller studerar, bl a genom uppsökande aktiviteter.

Särskilda satsningar behöver ske på ungdomar. Exempel på prioriterade insatser är:

- ✓ vägledning och handledning, insatser för att pröva olika sätt att arbeta med sysselsättningsinsatser, anordnande av feriearbete, praktikplatser, kompetensutveckling, arbetsplatsförlagda utbildningsinsatser inklusive insatser riktade till arbetsgivare för att stödja dem i mottagande av ungdomar och ett arbetsplatslärande av hög kvalitet
- ✓ insatser som prövar metoder för att bryta könsstereotypa arbetsroller och breddar yrkesvalen för unga kvinnor respektive män - ett område som är viktigt med tanke på att regionens traditionella genuskontrakt.
- ✓ förebyggande insatser för att motverka att ungdomar hamnar i utanförskap
- ✓ insatser som syftar till att utveckla arbetet med att motverka och förebygga elevers avhopp från gymnasieskolan, t ex att utveckla, pröva och tillämpa nya metoder och arbetssätt, eventuellt i kombination med kompetensutveckling, för pedagoger, studie- och yrkesvägledare, elevhälsa⁵ och andra berörda som i sina yrkesroller kan bidra till att förebygga framtida skolavhopp. Insatserna för att förebygga skolavhopp från gymnasieskolan och för att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv kan även omfatta t ex studie- och yrkesvägledning inom grundskolan.
- ✓ metodutveckling eller kompetensutveckling som rör viss metodik
- ✓ utbildning för anställda i t ex handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisation

⁴ Varje kommun är skyldig att erbjuda ungdomar under 20 år lämpliga och individuellt riktade åtgärder. Dessa insatser ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning, men det kan också handla om att finna en väg till en tryggad försörjning innan han eller hon är redo att gå tillbaka till sina studier.

⁵ I skollagen har en samlad elevhälsa införts. Eleverna ska ha tillgång till medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska kompetenser.

Utdrag ur nationella Socialfondsprogrammet:

Investeringsprioritering 9.1

Aktiv integration, inklusive för att främja lika möjligheter, aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten.

Nationellt mål 2.3

Kvinnor och män som står särskilt långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Målgrupper

Insatserna ska riktas till kvinnor och män som

- är unga (15–24 år)
- är långtidsarbetslösa (mer än tolv månader)
- är utanför arbetsmarknaden (mer än tolv månader)
- är nyanlända invandrare⁶
- har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller
- är eller har varit sjukskrivna och har behov av stöd för återgång i arbete.

Inom denna investeringsprioritet ska insatserna riktas till kvinnor och män, som står särskilt långt ifrån arbetsmarknaden som en följd av att de har en **sammansatt problematik** med arbetslöshet i kombination med t ex ohälsa, sociala skäl, språkhinder eller funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Insatser inom programområdet kan även omfatta personer verksamma inom den privata, den offentliga och den ideella sektorn, vilka inom sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för kvinnor och män i de prioriterade grupperna.

Regionens kvantitativa målvärde (2023):

1 270 Antal deltagare, Arbetslösa

Regionens kvalitativa mål

- Höjd sysselsättningsgrad hos kvinnor och män med sammansatt problematik
- Utvecklad systematisk samverkan för anpassade insatser som bättre möter individens behov

⁶ ”Med nyanländ invandrare avses i socialfondsprogrammet främst nyanlända med uppehållstillstånd som flykting och andra skyddsbehövande, anhöriginvandrare, samt tredjelandsmedborgare som fått uppehållskort i egenskap av familjemedlem till en EES-medborgare. Avsikten är att målgruppen för socialfondsprogrammet här ska motsvara de målgrupper som omfattas av insatser inom arbetsmarknadspolitiken för nyanlända”.

Insatsområde – kvinnor och män till arbete eller närmare arbetsmarknaden

I likhet med insatserna inom tematiskt mål 8 ska insatserna inom tematiskt mål 9 syfta till att tillämpa, pröva eller utveckla metoder och arbetssätt för att öka övergångarna till arbete och utbildning. Skillnaden mellan insatser inom tematiskt mål 8 och 9 är att inom mål 9 finns behov av att kombinera olika typer av insatser och en ökad grad av samverkan mellan viktiga aktörer, då deltagarna har en sammansatt problematik. Insatser för nyanlända ska i huvudsak genomföras inom 9.1 eftersom många har en arbetslöshet i kombination med t ex avsaknad av relevant arbetslivserfarenhet och nätverk, språkhinder eller ohälsa. Även inom 8.1 ingår nyanlända i målgruppen och syftet med detta är att inte exkludera nyanlända om det bedöms lämpligt att de deltar.

Insatserna ska vara i linje med den nationella arbetsmarknadspolitiken. Programmet möjliggör en högre grad av individanpassning i insatserna jämfört med ordinarie arbetsmarknadspolitiska insatser. Insatserna kan i större utsträckning göras i samverkan mellan olika aktörer. Insatserna inom detta tematiska mål syftar till att bredda arbetsmarknaden, bl a genom socialt företagande eller verksamhet på ideell grund. Sociala företag har, liksom den sociala ekonomin som helhet, en viktig roll när det gäller att skapa nya vägar in i arbetslivet för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Särskilda insatser för nyanlända kvinnor ska kunna genomföras så att de i större utsträckning får del av arbetsförberedande insatser, såsom yrkesförberedande aktiviteter, start av företag, validering och matchning.

Personer, som står långt från arbetsmarknaden har ofta en **sammansatt problematik med arbetslöshet i kombination med t ex ohälsa eller funktionsnedsättning**, som medför nedsatt arbetsförmåga. En grupp som riskerar att hamna i utanförskap är unga och unga vuxna med psykisk ohälsa. Vanligaste sjukskrivningsorsaken för kvinnor och näst vanligast för män är psykisk ohälsa. Projekt som syftar till att utveckla en systematisk samverkan för att möta dessa multipla behov behövs. Unga med funktionsnedsättning, som beviljats aktivitetssättning, och utrikes födda, som saknar arbetslivserfarenhet från såväl hemlandet som från Sverige löper en särskilt stor risk för att långvarigt stå utanför arbetsmarknaden. Här krävs samordnade insatser från flera aktörer för att dessa grupper ska få det stöd som de behöver för att komma in och stanna kvar i arbetslivet. Det kan här i vissa fall vara ändamålsenligt att utveckla eller tillämpa metoder direkt anpassade för kvinnor respektive män utifrån deras skilda livsvillkor. För den som har en komplex och sammansatt problematik är det viktigt att flera aktörer samverkar för att möta individens förutsättningar och behov. Eftersom respektive aktörs enskilda insatser är avgränsade är de ofta inte tillräckliga i dessa fall. Det kan också handla om att utveckla insatser för personer där arbete är en viktig förutsättning för att komma ur missbruk eller kriminalitet. Det är angeläget att utveckla väl fungerande former för systematisk samverkan mellan kommunen (socialtjänst, arbetsmarknadsenhet och skola), hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Samordningsförbunden, Kriminalvården, aktörer inom den sociala ekonomin och andra relevanta aktörer.

Exempel på prioriterade insatser:

- ✓ Insatser som syftar till att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad genom att t ex påverka attityder hos arbetsgivare och stödja dem i deras arbete för att utveckla rutiner och metoder som främjar lika möjligheter på arbetsplatsen, en jämn könsfördelning i olika yrken och säkerställa att diskriminering inte förekommer.
- ✓ Insatser för att uppnå en god psykosocial och fysisk arbetsmiljö som ökar tillgängligheten, i vid mening, på arbetsplatsen
- ✓ Implementering, metodutveckling eller kompetensutveckling, som rör en viss metodik inom ramen för ett projekt.
- ✓ Utbildning för anställda i t ex handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisation
- ✓ Projekt som stödjer sociala innovationer och samhällsentreprenörskap och som kan bidra med att möta samhällsutmaningar som utanförskap, t ex i samverkan med näringsliv, offentlig och ideell verksamhet
- ✓ Utveckling av möjligheterna till anställning med, utifrån var individ, anpassade arbetsuppgifter hos offentliga, privata och ideella arbetsgivare liksom hos aktörer inom den sociala ekonomin

4. Horisontella principer

De tre horisontella principerna – Hållbar utveckling, Främja lika möjligheter och icke-diskriminering samt Främja jämställdhet mellan kvinnor och män - ska vara integrerade redan i planeringsstadiet och löpa genom hela genomförandeperioden i ett projekt. De horisontella principerna har dubbel funktion. Dels bidrar de till en breddad syn på kompetens hos arbetsgivare och samverkansparter, dels säkerställer de att inte vissa grupper exkluderas.

4.1 Hållbar utveckling

Ekonomisk, social och ekologisk långsiktigt hållbar utveckling hänger samman. Hållbar utveckling förutsätter en effektiv ekonomi, men också att resurserna brukas utan att förbrukas samt en god social sammanhållning och att demokratiska grundvärden respekteras. De tre dimensionerna av hållbar utveckling – den ekonomiska, den miljömässiga och den sociala dimensionen – ska utvecklas parallellt och ömsesidigt förstärka varandra.

Den regionala handlingsplanen för Socialfonden främjar hållbar utveckling i flera avseenden. Givet det nationella programmet övergripande mål om en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning, står den sociala dimensionen i centrum. Socialt hållbar utveckling handlar om respekten för mänskliga rättigheter, inklusive rätten till arbete och jämställdhet. Med hjälp av kompetensutveckling och ett individuellt utformat stöd till att finna, få och behålla ett arbete kan den regionala handlingsplanen bidra till ett hållbart arbetsliv, där kvinnors och mäns kompetens och potential utvecklas och tas till vara.

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar och kräver såväl regionala, nationella som globala lösningar för att minska ytterligare klimatpåverkan och för att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Inom näringslivet krävs både strukturella förändringar och ökad resurseffektivitet i form av minskad användning av energi, råvaror och ekosystem-resurser. Klimat-, miljö- och energiutmaningarna är en möjlighet för teknik-, varu- och tjänsteutvecklingen i regionen med tanke på bl a ökat behov av diversifiering och satta miljömål. Produktionen behöver öka, bl a för att skapa resurser till utveckling och tillväxt och till utbildning och vård och omsorg. Men den ekonomiska utvecklingen får inte ske på bekostnad av miljö, social välfärd och sammanhållning. En grundläggande förutsättning är

infrastruktur och kommunikationer, som gör det möjligt att knyta samman boende, arbete, utbildning och fritid samt skapa god tillgänglighet till t ex vård, omsorg och kultur.

Omställningen till en grön ekonomi innebär utveckling av hållbara varor, tjänster och produktionssystem, och kan därigenom minska miljöpåverkan. Omställningen kan även bidra till en miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher och därmed ökat företagande, exportmöjligheter och sysselsättning. Det är därför viktigt att i regionen främja utvecklingen i såväl små och medelstora företag som i offentlig verksamhet, som vill ställa om till en mera hållbar verksamhet, och även se det som en konkurrensfördel. Socialfondens insatser för ökad sysselsättning och tillväxt kan kombineras med ett miljöperspektiv genom exempelvis stöd till kompetensutveckling och kompetensförsörjning, som i sin tur underlättar övergången till en koldioxidsnål ekonomi och framväxten av nya, gröna jobb. Inom området Hållbar utveckling kan stöd från Socialfonden och Regionalfonden komplettera varandra och ge större mervärde och bättre effekter jämfört med stöd från endast en av dessa fonder.

I regionens samtliga RUSar finns Hållbar utveckling med som en stor utmaning och vikten tas upp av att med olika insatser stödja Hållbar utveckling inom såväl näringsliv, offentliga verksamheter som för individer.

4.2 Främja lika möjligheter och icke-diskriminering

4.2.1 Icke-diskriminering

Frihet från diskriminering är en mänsklig rättighet. I svensk lagstiftning finns skydd mot diskriminering som har samband med diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det finns också krav på att arbetsgivare ska vidta aktiva åtgärder för att förhindra diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter vad gäller kön, etnisk tillhörighet och religion eller annan trosuppfattning. Diskriminering medför att kompetens inte tas till vara. Samtidigt förlängs tiden i arbetslöshet för vissa kvinnor och män, medan andra tvingas ta arbeten under sin kvalifikationsnivå.

Lika villkor vad gäller arbete är en grundläggande förutsättning för att alla ska ha möjlighet att delta fullt ut i samhället. Socialfondsprogrammet främjar icke-diskriminering genom valet av prioriterade grupper inom programområde 2. Därutöver ska icke-diskriminering tillämpas som horisontell princip. Det innebär att det i projekten ska finnas en god kunskap om förekomst av och mekanismer bakom diskriminering och att denna kunskap används i utformning och genomförande av projekten. Verksamheterna bör tillämpa rutiner och metoder som främjar lika möjligheter och säkerställer att diskriminering inte förekommer.

I regionen har utrikes födda en mycket lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda – det skiljer nästan 25 %. I Jönköpings och Gotlands län ligger den över rikssnittet, medan den ligger under i Kalmar och Kronobergs län. Sedan 2003 har antalet sysselsatta födda i ett land utanför Sverige, och som bor i regionen, ökat med drygt 38 % - motsvarande siffra för inrikes födda under samma tidsperiod är en minskning på nästan 1 %. Även om denna ökning är stor, har

den inte varit tillräcklig för att minska skillnaderna mellan gruppernas sysselsättningsgrad, delvis beroende på att antalet utrikes födda i arbetsför ålder ökat med drygt 42 % under samma tidsperiod. Den empiriska arbetsmarknadsforskningen har pekat på flera faktorer, som kan förklara varför utrikes födda, och i synnerhet utomeuropeiskt födda, har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Förutom bristande utbildningsbakgrund och svaga kontaktnät har forskningen påvisat diskriminering som en hindrande faktor.

I samtliga läns RUSar poängteras vikten av mångfald och ett inkluderande samhälle. Jämställdhet samt integration och mångfald är grundförutsättningar för att kunna skapa ett hållbart livskraftigt demokratiskt samhälle. Insatser inom ramen för Socialfondsprogrammet bör i största möjliga utsträckning utgå från varje individs förutsättningar, vilja och förmåga och kombinera dessa faktorer med att utveckla och tillämpa metoder som gör att de snabbare kommer närmare arbetsmarknad eller utbildning eller får ett arbete.

Mål på projektnivå för icke-diskriminering som horisontell princip

Målet är att projekten främjar icke-diskrimineringsperspektivet i sin verksamhet genom att kunskap om diskriminering används i utformning och genomförande av projekten.

4.2.2 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Tillgänglighetsarbetet ska fokusera på att identifiera och undanröja hinder för personer med olika funktionsnedsättningar att bli delaktiga i arbetslivet. Därigenom kan kompetensen i arbetslivet vidgas och arbetskraftsdeltagandet öka. Från den 1 januari 2015 utgör även bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning en ny form av diskriminering. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet gäller inom de flesta samhällsområden inklusive arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Insatser som bidrar till att förändra och bredda arbetsmarknaden för att rymma fler är också nyckeln till en hållbar samhällsutveckling som skapar inkludering, delaktighet och tillväxt. Ett inkluderande arbetsliv handlar i grunden om hur enskilda arbetsplatser är utformade och hur arbetet bedrivs och är organiserat. Det kan handla om fysiska anpassningar av lokal och utrustning, arbetstider, arbetsfördelning, utbildningsmöjligheter, attityder, kunskaper och ledarskap. Arbetsgivarna har en central roll för att genom anpassningar av den fysiska och psykosociala arbetsmiljön bidra till ett arbetsliv, där personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att delta på lika villkor.

Programmet främjar tillgänglighet genom valet av prioriterade grupper i programområde 2. Projekten ska ha kunskap om tillgänglighet, som används i utformning och genomförande av projekten. Individuellt stöd är viktigt, men det behövs också kompletterande utvecklingsarbete för att arbetslivet ska omfatta fler. Nyckelpersoner på arbetsplatser, som tar emot personer med funktionsnedsättning, omfattas av programmets insatser. Dessa kan bidra till en ökad kunskap på arbetsplatsen om faktorer som främjar inkludering och tillgänglighet. Arbetslivet behöver utvecklas för att bättre kunna dra nytta av och ta till vara alla människors vilja och förmåga att arbeta. För detta behövs stödsystem och incitament, men också kunskap och metodutveckling. Här kan Socialfonden i region Småland och Öarna spela en viktig

strategisk roll genom att initiera utvecklingsarbeten, som har enskilda arbetsplatser som utgångspunkt.

Den tredje största gruppen i regionen av de s k utsatta grupperna är personer med en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga. I den socioekonomiska analysen (bilaga 1) uppges att antalet inskrivna i maj 2014 var drygt 6 200 personer. De regionala utvecklingsstrategierna poängterar vikten av att denna grupp får möjlighet att bidra till en breddad kompetens och mångfald. Även här bör arbetssättet i projekten fokusera på varje individs förutsättningar, vilja och förmåga i kombination med att utveckla och tillämpa metoder för snabbare inträde på arbetsmarknaden eller börja en utbildning.

Mål på projektnivå för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som horisontell princip

Målet är att projekten främjar tillgänglighetsperspektivet i sin verksamhet genom att identifiera och undanröja hinder för tillgänglighet, och på så sätt möjliggöra för kvinnor och män med olika funktionsnedsättningar att bli delaktiga i projektets insatser.

4.3 Främja jämställdhet mellan kvinnor och män

Den svenska jämställdhetspolitiken utgår från att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Regeringens nationella strategi för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020 är vägledande för inriktning på kommande projektverksamhet inom regional tillväxt och genomförandet av EUs strukturfonder. Strategin beskriver jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet som att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande och tillgång till tillväxtresurser.

Ett sätt att göra rådande tillväxtpolitik mer jämställd är att bryta upp den segregerade arbetsmarknaden. Det kräver insatser som stödjer att kvinnor i högre grad kommer in i näringslivet och män i högre grad söker sig till offentlig sektor. I regeringens nationella strategi för regional tillväxt och attraktionskraft poängteras att ett fortsatt aktivt jämställdhetsarbete behövs för att ta tillvara på hela befolkningens kompetens och förmåga till entreprenörskap samt för att förbättra möjligheterna till en fungerande matchning på arbetsmarknaden.

Småland och Öarna har en starkt könssegregerad arbetsmarknad och de könsstereotypa mönstren är fortsatt starka vid val av utbildning och framtida yrken. I alla fyra länen är andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning mer än tio procentenheter högre jämfört med andelen män som har samma utbildningsnivå. Den socioekonomiska analysen (bilaga 1) konstaterar att det bor färre kvinnor än män i Smålandslänet - på Gotland är det tvärtom. Smålandslänet har ett hållandeviss traditionellt genuskontrakt, vilket innebär att de industribetonade arbetsmarknaderna i dessa län främst sysselsätter män, vilket föranleder kvinnor, som i högre utsträckning än män studerar, att söka sig vidare till arbetsmarknadsregioner utanför regionens gränser. Gotland å andra sidan har ett mer otraditionellt genuskontrakt som en följd av en stor turism- och servicesektor, vilken inte är lika mansdominerad som de mer traditionella näringar som primärt utgör näringslivsbasen i Smålandslänet. Överlag inom regionen arbetar kvinnor primärt inom offentlig sektor med

vård, omsorg eller utbildning, samtidigt som männen främst arbetar inom privat sektor med tillverknings- och byggverksamhet. Småland och Öarna har den största tillverkningssektorn av Sveriges NUTS 2-regioner och en relativt liten andel sysselsatta inom den privata tjänstesektorn (med undantag från Gotland). Den socioekonomiska analysens slutsats är att den snedvridna könsrepresentationen avspeglar de normer som ligger till grund för individers utbildnings- och yrkesval. I framtiden krävs att fler individer genomför könsöverskridande utbildnings- och yrkesval för att möta det framtida kompetensbehovet som kommer att uppstå inom exempelvis vård- och omsorgssektorn.

I den socioekonomiska analysen konstateras att en region med ett mer traditionellt genuskontrakt, där män generellt arbetar i den privata industrisektorn och kvinnor i offentlig verksamhet med vård och omsorg blir mer påverkad av konjunktursvängningar. Det syns inte minst på de senaste årens industrikriser, där industritunga län som Kronoberg och Jönköping drabbades hårdare än Kalmar och Gotland vars näringslivsstruktur mer baseras på jordbruk, service och besöksnäring.

Småland och Öarna hade under 2012 den högsta sysselsättningsgraden av alla jämfört med övriga NUTS 2-områden, 81,6 % för män och 77,6 % för kvinnor. Skillnaderna mellan olika grupper är dock stora. Flera kommuner har en privat arbetsmarknad som i stor uträkning präglas av könsmärkta branscher där män arbetar, medan kvinnorna återfinns inom den offentliga sektorn. Sjukpenningtalet visar också på stora skillnader mellan könen i regionen. Den största ökningen återfinns bland kvinnorna på senare år, där den psykiska ohälsan är den vanligaste sjukskrivningsorsaken. Psykisk ohälsa förvärrar ofta en redan svår situation med låg socioekonomisk status och ökad risk för utanförskap och långvarig sjukfrånvaro.

Ur ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv finns stora möjligheter till förbättring genom att i den regionala handlingsplanen för Socialfondsprogrammet bredda inriktningen mot tjänsteföretag och offentlig sektor, där kvinnor är verksamma i större utsträckning. Insatsen inom ramen för Socialfondsprogrammet kan här samordnas och kompletteras med andra program, t ex Landsbygdsprogrammet, för satsningar på områden med alltför ojämn könsfördelning.

Jämställdhetsperspektivet finns integrerat i den regionala handlingsplanen genom val av prioriterade insatser liksom i de regionala principerna för urval.

I insatser som ska stärka individens ställning på arbetsmarknaden ska den analys, som genomförs i projekten, lägga grund för att både kvinnors och mäns kompetens tas tillvara och utvecklas i projekten. Socialfondens projekt ska främja jämställdhet med utgångspunkt i den regionala handlingsplanens mål, målgrupper och prioriteringar genom att:

- ✓ projektet har jämställdhetskompetens internt eller genom externt stöd,
- ✓ individbaserad statistik alltid redovisas könsuppdelad,
- ✓ en jämställdhetsanalys ingår i projektets behovsanalys,
- ✓ aktiviteter i projektet beaktar jämställdhetsperspektiv i enlighet med analysen och,
- ✓ jämställdhetsperspektivet finns med i utvärderingen av projektet

Mål på projektnivå för jämställdhet som horisontell princip

Målet är att projekten främjar jämställdhetsperspektivet i sin verksamhet genom att kunskap om kvinnors och mäns olika förutsättningar och villkor på arbetsmarknaden används i analyser och vid genomförande av projekten samt att förvärvad kunskap om mäns och kvinnors förutsättningar omsätts i insatser som leder till förändring.

5. Transnationellt samarbete

I EU 2020-strategin betonas samarbete mellan medlemsstater för att uppnå de tre målen:
- smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla.

Europeiska Transnationella Samverkansprogram (ETS) betraktas som effektiva verktyg, som bidrar till att EU 2020 målen kan uppnås. Därför har de fått ökade anslag samtidigt som vissa av ESI-fonder fått mindre anslag 2014–2020. Det krävs också av flertalet fonder och program att man ökar sitt fokus på insatser kopplade till Transnationellt samarbete (TNS).

Det transnationella samarbetet innebär ökade möjligheter för nytänkande och innovation. Inhämtning och spridning av nya idéer och metoder utifrån är strategiskt viktigt inom alla sektorer - oavsett verksamhet. Det innebär på sitt sätt kompetens- och verksamhetsutveckling både för individ och organisation - en förutsättning för tillväxt och därmed sysselsättning. Transnationella projekt ger betydligt mer än det huvudsakliga syftet till de aktivt deltagande i form av nya och vidgade perspektiv på både sig själva, eget arbetssätt och egna organisationen. Detta medför i sin tur att deltagande företag och organisationer är bättre riggade att möta och hantera nya globala utmaningar.

Socialfonden ska under programperioden 2014–2020 stödja satsningar på samt även koordinera interregionala och transnationella aktiviteter, där berörda målgrupper finns i minst ytterligare en annan av EUs 28 medlemsstater. I det nationella programmet för Europeiska socialfonden anges att Sverige kommer medverka i det av EU-kommissionen föreslagna gemensamma ramverket för transnationellt samarbete. Ramverket består av sju olika tematiska områden. Sverige kommer delta inom följande fem:

- Sysselsättning
- Inkludering
- Sysselsättning för unga
- Lärande och kompetensutveckling
- Social ekonomi

Enligt det nationella programmet för Socialfonden skall transnationellt samarbete kunna genomföras inom tre olika kategorier:

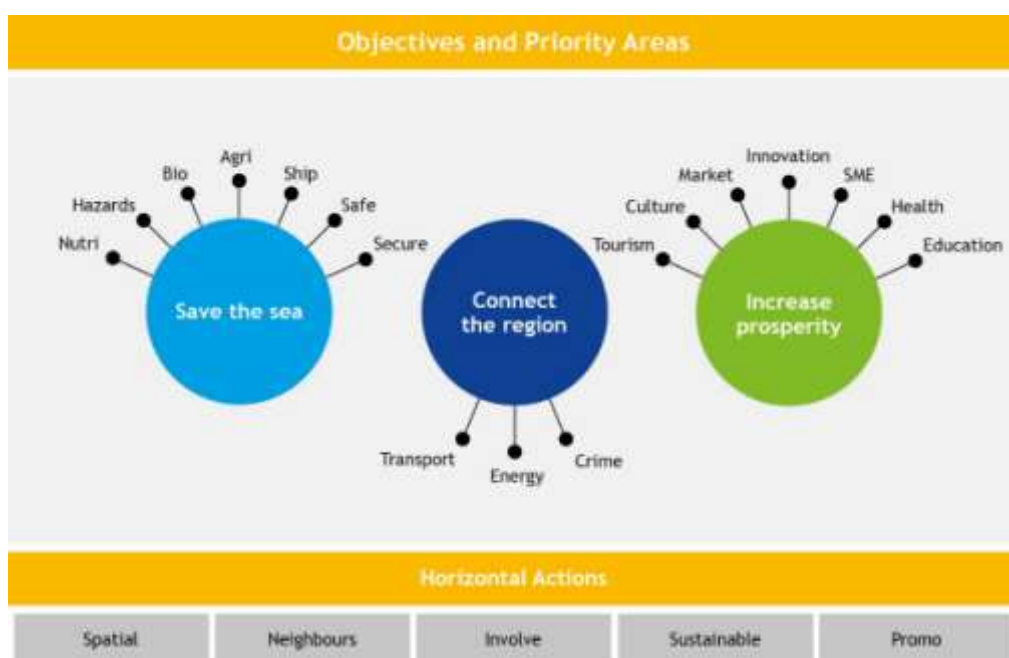
- Gemensamt ramverk
- Östersjösamarbete
- Andra former av transnationellt samarbete, ex utbyten, mobilitet och studiebesök

Transnationella aktiviteter kan ge ett mervärde för gemensamt lärande inom och mellan de europeiska regionerna. Samarbeten inom ramen för projekten ska ha en tydlig koppling till syfte och mål och de får gärna bygga vidare på redan etablerade kontakter, samarbeten och erfarenheter från projekt eller andra transnationella aktiviteter som genomförts tidigare.

5.1 Östersjöstrategin

Syftet med EUs Östersjöstrategi, som antogs under Sveriges EU-ordförandeskap 2009, är att möta de gemensamma utmaningar som länderna i Östersjöregionen står inför i dag. EU-medlemskapet ska tas till vara för att skydda och förbättra Östersjöns känsliga marina miljö, för att stärka utvecklingen och integrationen i området och för att stärka Östersjöregionens tillväxt och konkurrenskraft. Regeringens vision är att Östersjöregionen ska vara en föregångsregion för hela EU inom en rad olika områden. Strategin har tre huvudmål:

1. Rädda havsmiljön
2. Länka samman regionen
3. Öka välbefindandet

Dessa tre mål är nära sammankopplade och ömsesidigt stärkande. EUs Östersjöstrategi representerar ett helt nytt gränsöverskridande arbetssätt inom EU och backas upp av samtliga 28 medlemsstater. Östersjöstrategin ger viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att strukturfondsprogrammen kan användas på ett mer målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar för regionen. EUs strategi för Östersjöregionen bidrar till målen i EU 2020-strategin genom ett fördjupat regionalt samarbete inom olika områden i Östersjöregionen, som syftar till en högre utbildningsnivå, färre unga som slutar skolan i förtid, utbyten som främjar ökad delaktighet och sysselsättning bland kvinnor och män med fokus på unga, äldre och personer med funktionsnedsättning.

För att programmen på ett effektivt sätt ska bidra till målen för EU 2020-strategin och till målen i EUs strategi för Östersjöregionen är det nödvändigt att fokusera insatserna.

Sektorsövergripande samverkan och flernivåstyrning är en viktig förutsättning för att uppnå sammanhållna strategiska satsningar i region Småland och Öarna. Transnationellt samarbete över nationsgränserna i Östersjöregionen kan skapa ett mervärde, som annars inte skulle ha åstadkommit och bidrar därigenom till måluppfyllelsen i Östersjöstrategin.

Grundläggande principer för Östersjöstrategin är: Ingen ny finansiering, inga nya institutioner och ingen ny lagstiftning. För att skapa mervärde och en effektiv användning av resurser bör möjligheten till fond-samordning och synergier mellan ESI-fonderna och EUs övriga sektor-program undersökas vid transnationella samarbeten, se också kapitel 7. Fondsamordning.

6. Regionala principer för urval

Vägledande principer i det nationella programmet

De vägledande principerna för urval av insatser för Socialfonden 2014–2020 ska tillsammans med mål, definierade kvantitativa och kvalitativa resultat samt ansatsen att tillämpa, pröva eller utveckla metoder och arbetssätt, bidra till att insatserna förstärker och utvecklar den nationella arbetsmarknadspolitiken. Principerna ska bidra till att de ansökningar som har bäst förutsättningar att bidra till programmålen beviljas medel. För att ett projekt ska bedömas bidra till programmets mål, ska

- det svara mot såväl målgruppens som aktörernas behov och programmets mål (analys på individnivå kan dock göras under projekttiden)
- projektets insatser vara förankrade i aktörernas ordinarie verksamhetsutveckling
- dess projekttid vara analytiskt väl grundad, väl förankrad bland berörda aktörer och möjlig att tillämpa i den föreslagna kontexten
- det svara mot inriktning och prioriteringar som anges i den nationella eller regionala utlysningen med programmedel
- det framgå hur de horisontella principerna jämställdhet, icke-diskriminering och tillgänglighet har beaktats i den underliggande analysen och hur principerna kommer att beaktas i genomförandet av projektet. Den horisontella principen om hållbar utveckling är flexibel. Den möjliggör satsningar i projekt som inom programmets mål och prioriteringar även bidrar till klimatanpassningar.
- det (där så är relevant) framgå utgångspunkter för hur den metodik som används eller utvecklas kan få spridning.

Vidare är kostnadseffektivitet en viktig förutsättning för nationell, regional eller lokal spridning. Dessa grundläggande principer ska vara vägledande vid den förvaltande myndighetens urval av projekt inom samtliga program mål. Även förutsättningarna för utvärdering av projektets resultat och effekter ska bedömas.

För projekt inom program mål 1.1 innebär nämnda principer för urval att en bedömning ska göras huruvida föreslagen kompetensutveckling är verksamhetsrelaterad och samtidigt stärker individens ställning på arbetsmarknaden. En bedömning ska också göras av hur förankring och delaktighet hos medarbetare och ledning kommer att skapas i projektet.

För projekt inom programområde 2 innebär nämnda krav att projektets potential ska bedömas vad gäller att stärka individens ställning på arbetsmarknaden genom att tillämpa eller utveckla samt sprida den aktuella metodiken.

Vid bedömning av ansökningar i programområde 1 och 2 gäller vidare att insatser bör prioriteras (oavsett finansiering med regionala eller nationella medel), som även bidrar till att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden, eller föreslås med hänvisning till den demografiska utvecklingen.

Regionala principer för urval

De regionala principerna för urval ska komplettera och i vissa fall förstärka det nationella programmets vägledande principer för urval av projekt inom programområde 1 och 2.

Grunden för urval av projekt läggs redan innan respektive utlysning av strukturfondspartnerskapet. Strukturfondspartnerskapet har god kunskap om regionen och ska i samråd med ESF-rådet ta beslut om vilken inriktning projekten ska ha med hänvisning till respektive RUS, rådande konjunkturläge, aktuellt projektläge och tillgängliga projektmedel.

Prioriterade projekt ska bidra till att nå vision och målsättningar i den regionala utvecklingsplanen för Småland och öarna. De regionala utvecklingsstrategier, som tagits fram för Småland och Öarna, visar på ambitionsnivån hur regionen avser arbeta för att nå ökad sysselsättning och tillväxt på längre sikt. Strukturfonderna, inkluderat Socialfonden, är ett av de verktyg som ska nyttjas för att säkerställa att de mål och ambitioner som finns i utvecklingsstrategierna uppfylls. Därför är det viktigt att projekt som beviljas medel ligger i linje med ambitioner och mål, som är överenskomna och satta i respektive län. För att stärka helhetsperspektivet och bidra till utvecklingsinsatser på flera nivåer i regionen bör projekt prioriteras som samverkar eller samordnas med Regionalfonden eller Östersjöstrategin, andra EU-program eller andra nationella och regionala initiativ.

Projekten ska ha en tydlig programlogik, dvs det ska finnas ett tydligt samband mellan analys, mål, organisation och planering av aktiviteter och insatser, genomförda aktiviteter, resultat, effekter och implementering. En tydlig programlogik ökar möjligheterna till lärande och kunskapsuppbyggnad och är en förutsättning för ett utvärderingsarbete av hög kvalitet. Projekt där det finns en tydlig matchning mellan programområde 1 och programområde 2, dvs där insatser för arbetslösa består av t ex praktik och utbildning inom ett bristområde hos arbetsgivare och som med stor sannolikhet kan leda till arbete, ska prioriteras. Med hänsyn till Småland och Öarnas demografiska utmaning och diversifierade arbetsmarknad ska hänsyn tas till projektens förmåga att säkerställa de horisontella principerna ”Främja jämställdhet mellan kvinnor och män” samt ”Främja lika möjligheter och icke-diskriminering”. Att inkludera ”Hållbar utveckling” är särskilt viktig med tanke på miljö-kvalitetsmålen i regionen.

Som beskrivs i kapitel 1 och 2 finns det stora regionala skillnader inom Småland och Öarna kopplat till målen i EU 2020-strategin. Skillnaderna finns mellan städer och landsbygd, men också inom kommuner och städer. För att säkerställa en god utveckling i hela regionen med lika förutsättningar och möjligheter behöver dessa olikheter jämnas ut. Projekt ska därför motverka regionala skillnader som finns kopplade till EU 2020-målen genom att rikta sig mot geografiska områden i behov av insatser eller genom spridning av erfarenheter och metoder till dessa.

Nedanstående kriterier ska ses som en lista utan inbördes ordning. Vid varje utlysning anges vilka urvalskriterier som ger särskild prioritet vid det aktuella tillfället.

Regionala urvalskriterier i sammanfattning:

1. Projektens inriktning ska bidra till målen i respektive regions utvecklingsstrategi
2. Projekt med **särskilt** fokus på en eller flera av de obligatoriska horisontella principerna prioriteras
3. Projekt, som samordnas med andra projekt, framför allt inom Regionalfonden och Östersjöstrategin men även med övriga EU-program eller andra nationella och regionala initiativ, har en högre prioriteringsgrad.
4. Projekt som fokuserar på en specifikt utsatt målgrupp och/eller region/kommun prioriteras
5. Projekt som omfattar samverkan mellan flera aktörer, företag och organisationer över kommun- och länsgränser, s k samverkansprojekt, prioriteras särskilt inom PO1
6. Projekt som tillämpar och implementerar en tidigare utvecklad metod eller modell prioriteras

7. Fondsamordning

7.1 Samordning ESI-fonderna

Utgångspunkten för koordinering av ESI-fonderna (Europeiska regionalfonden (Eruf), Europeiska socialfonden (ESF), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF)), är att samordna olika politikområden och se till att insatserna kompletterar varandra där det är relevant. Det är viktigt att se EUs fonder och program i ett sammanhang, där varje fond/program har sin roll i arbetet med att bidra till Europa 2020-målen. För detta krävs en väl utvecklad dialog på regional och lokal nivå.

De prioriteringar och möjliga insatser, som framgår av det nationella programmet för Socialfonden inom de tematiska målen 8, 9 och 10, kan bidra till viktiga prioriteringar inom andra ESI-fonder. Det sker framför allt genom satsningar som främjar små och medelstora företags tillgång till efterfrågad kompetens av betydelse för konkurrenskraft och för ett hållbart arbetsliv. Exempel: Tillämpningen av den horisontella principen ”Hållbar utveckling” i ett projekt kan bidra till uppfyllande av tematiskt mål 4 genom att Socialfondens insatser för ökad sysselsättning och tillväxt kan kombineras med ett miljöperspektiv, med fokus på förebyggande av och anpassning till klimatförändringarna. Denna möjlighet innebär att stöd kan ges till insatser för kompetensutveckling och kompetensförsörjning som underlättar övergången till en koldioxidsnål ekonomi och framväxten av nya gröna jobb.

EUs strukturfonder får ökat samordningskrav

7.2 Samordning övriga EU- och nationella finansieringsinstrument

Under perioden 2014-2020 kommer ESI-fonderna att verka tillsammans med andra Europeiska initiativ för att nå målen i EU 2020-strategin.

Territoriella program är strategiskt viktiga verktyg för att växla upp insatser inom den regionala handlingsplanen för Socialfonden i Småland och Öarna genom internationell samverkan i större skalan inom Östersjöområdet. I framtagning av regionala program för Regionalfonden och Socialfonden har kopplingar till såväl Östersjöprogrammet som de redan sinsemellan samverkande gränsregionala programmen South Baltic och Central Baltic säkerställts.

Centric Baltic och South Baltic

Centric Baltic omfattar sex län i Sverige – Gotland, Gävleborg, Uppsala, Södermanland, Östergötland och Stockholm – samt regioner i södra Finland (inklusive Åland), Estland och Lettland.

Både det nationella socialfondsprogrammet och Central Baltic har inriktning mot tematiskt mål 10: Investera i utbildning och vidareutbildning, inklusive yrkesutbildning för färdigheter och livslångt lärande. Inom detta tematiska mål finns det specifika målet: ”Fler människor som drar nytta av starkare samhällen i mellersta Östersjöregionen och mer sammanhållna yrkesutbildnings- och träningsprogram i mellersta Östersjöregionen”.

South Baltic omfattar fyra län i Sverige – Kalmar, Kronoberg, Skåne och Blekinge samt 20 kustregioner i Danmark, Tyskland, Polen och Litauen.

Både det nationella socialfondsprogrammet och South Baltic har inriktning mot tematiskt mål 8: Främja varaktig sysselsättning av god kvalitet och stödja arbetskraftens frivilliga rörlighet. Inom detta tematiska mål finns det specifika målet: ”Öka andelen yrkeskunnig arbetskraft inom blå och grön sektor i södra Östersjöområdet genom gränsöverskridande aktiviteter”.

Både det nationella socialfondsprogrammet, Central Baltic och South Baltic har inriktning mot tematiskt mål 3, som syftar till att stärka konkurrenskraften bland små och medelstora företag inom innovation och internationalisering, där Socialfonden kan bidra med insatser.

Asyl-, migrations- och integrationsfonden

Asyl, migrations- och integrationsfonden 2014–2020 kommer att möjliggöra finansiering av integrationsinsatser för en bred målgrupp av tredjelandsmedborgare. Det gäller bl a förberedande insatser före avresa, lokala och regionala åtgärder som språkutbildning och arbetsförberedande insatser och kapacitetshöjande åtgärder för organisationer som främjar integrationen. Fonden kompletterar Socialfonden vad gäller insatser som rör gruppen nyanlända invandrare. Det innebär t ex att metoder som utvecklats inom asyl-, migrations-

och integrationsfonden skulle, i de delar som ryms inom Socialfondens mål och prioriteringar, kunna tillämpas i större skala inom ramen för Socialfonden.

Erasmus+

På EU-nivå finns det nya programmet Erasmus+, som har en bred målgrupp och ska främja internationellt samarbete kring utbildning, ungdom och sport. En del av målgrupperna i de tidigare utbildnings- och ungdomsprogrammen, såsom unga arbetslösa och lågutbildade vuxna, kommer nu att omfattas av bl a Socialfonden. Metoder och arbetssätt som utvecklats inom utbildnings- och ungdomsprogrammen skulle, i de delar som ryms inom Socialfondens mål och prioriteringar, kunna tillämpas i större skala inom ramen för Socialfonden. Genom att ge unga möjligheten att förbättra sina kunskaper och färdigheter genom utlandsvistelser, kommer Erasmus+ också att vara en del i arbetet mot ungdomsarbetslösheten. Enskilda personer kommer att kunna ta del av utbyten och praktikplatser utomlands genom Erasmus+, men programmet kommer även att stödja partnerskap, som ska underlätta övergången från utbildning till arbetsliv och reformer för att modernisera och förbättra utbildningskvaliteten i EU-länderna.

Kreativa Europa

EUs kultur- och medieprogram Kreativa Europa har bl a som allmänt mål att stärka de europeiska kulturella och kreativa sektorernas konkurrenskraft, smart tillväxt och hållbar tillväxt för alla. Programmet pekar bl a på möjligheter och behov av enhetlighet och kopplingar till annan relevant unionsfinansiering, såsom Regionalfonden och Socialfonden samt forsknings- och innovationsprogrammen. Det är därför angeläget att nyttja kulturens betydelse och potential i det svenska regionala tillväxtarbetet. Metoder och arbetssätt som utvecklats inom programmet Kreativa Europa skulle, i de delar som ryms inom Socialfondens mål och prioriteringar, kunna tillämpas i större skala inom ramen för Socialfonden.

Europeiska unionens program för sysselsättning och social innovation (EaSI)

Programdelen Eures i Programmet för sysselsättning och social innovation kommer att kunna stödja verksamhet inom det så kallade Eures-nätverket, ett nätverk för samarbete mellan EU-kommissionen och de offentliga arbetsförmedlingarna i EES-länderna (EU-länderna och Norge, Island och Liechtenstein) och Schweiz, samt andra partnerorganisationer. Syftet med Eures är att utveckla utbyte och spridning av information och andra former av samarbete och att bidra till en hög sysselsättning som är hållbar och av god kvalitet. Eures ska utgöra ett komplement till Socialfonden och finansiera övergripande verksamhet på unionsnivå och vissa typer av insatser för att främja arbetstagarnas geografiska rörlighet och gränsöverskridande verksamhet. Socialfonden möjliggör stöd till insatser för rörlighet för deltagare i programområde 1 och 2.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (FEAD)

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt och Socialfonden skulle kunna komplettera varandra i den mån programmens mål och målgrupper överensstämmer. Det kan

t ex handla om att metodutveckling finansierad av FEAD skulle kunna tillämpas i större skala inom ramen för Socialfonden. FEAD syftar bl a till att stödja åtgärder för social delaktighet i syfte att se till att de personer som har det sämst ställt integreras i samhället. FEAD har därför inte samma koppling till arbetsmarknaden som Socialfonden. Det hindrar dock inte att insatser som genomförs inom ramen för FEAD kan skapa förutsättningar för människor att närma sig arbetsmarknaden. Det är emellertid inte fondens primära syfte.

Horisont 2020 och COSME

EUs ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, har flera kopplingar till strukturfondsprogrammen när det gäller att på lång sikt stärka tillväxten och öka konkurrenskraften. Här finns synergimöjligheter, som långsiktigt kan öka tillväxten i region Småland och Öarna och även bidra till målen i Östersjöstrategin. Även COSME har kopplingar till dessa program när det kommer till tillgång till finansiering och affärsutveckling och internationalisering hos små och medelstora företag.

LIFE

LIFE är EU:s finansiella instrument för miljö och klimat och årligen delar EU-kommissionen ut pengar till projekt i medlemsländerna. I arbetet med att stärka region och sektorsövergripande insatser fyller LIFE en central funktion i och med den projektform som kallas integrerade projekt (IP). Projektformen är en ny typ av projekt som införs under programperioden 2014–2020 i syfte att genom en större typ av projekt, t ex regionala eller multiregionala, skapa synergier mellan ESI-fondernas sektorsområden samt miljö- och klimatområdet. Dessa projekt kan ha kopplingar till natur (inkl. Natura 2000-förvaltning), vatten, avfall, luft och klimat (begränsning av och anpassning till), vilka är fokusområdena för IP. De åtgärder som finansieras av ESI-fonderna med kopplingar till miljö, klimatförändringar och en hållbar användning av resurser kan också vara ett komplement till LIFE-programmet.

8. Hållbar stadsutveckling

Det nationella programmets mål och insatser anger ramar och prioriteringar för de insatser som ska respektive kan finansieras av Socialfonden. Inom dessa ramar och prioriteringar kan programområde 1 och 2 stödja insatser för hållbar stadsutveckling. Hållbar stadsutveckling handlar om att tillvarata de resurser och den utvecklingspotential som städerna har att erbjuda. Samspelet mellan stad och landsbygd kan också vara viktigt i detta sammanhang. Medel ur Socialfonden och Regionalfonden kan samordnas i syfte att förstärka mervärdet av satsade fondmedel.

Småland och Öarna har valt att exkludera en särskild satsning på Hållbar stadsutveckling, eftersom bedömningen har gjorts att regionens städer kan utvecklas inom ramen för de valda tematiska målen och investeringsprioriteringarna, utan att särskilda medel avsätts. Dock finns särskilda geografiska områden där det är av stor vikt att satsa på att utveckla individer och minska utanförskapet, t ex Araby i Växjö kommun. Araby är en av femton stadsdelar i nio kommuner i landet som regeringen ger s k stimulansbidrag. Regeringen vill med denna satsning stimulera kommunen att intensifiera sitt arbete. Det ska löna sig att se till att fler elever når kunskapsmålen, att färre vuxna lever på försörjningsstöd och att fler har sysselsättning. Här kan synergier uppnås i samverkan med Socialfondsprogrammet.

9. Framtagande

9.1 Erfarenheter från föregående programperiod

Det svenska socialfondsprogrammets uppgift har varit att skapa nytta på individnivå, organisationsnivå och strukturell nivå. Programmets starkaste avtryck har varit på individnivå. Det har varit mindre framträdande på organisationsnivå och som svagast på strukturnivå. Socialfonden ska leda till ökad tillväxt genom en god kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud. Utöver detta produktionsmål har funnits mål i form av de horisontella kriterierna. Dessa ”processmål” har funnits med i projekten på olika sätt, men de har sällan haft en framträdande roll i projektverksamheten.

Den nationella utvärderingen har påtalat i sin slutrapport att det finns en inneboende konflikt mellan programmets mål och medel. Fonden ska leda till förändringar på organisations- och strukturnivå, men den är designad för att stödja enskilda individer på lokal nivå med hjälp av kompetensutveckling och temporära utvecklingsinsatser. Det är inte bara fondens design och uppbyggnad som förklarar resultatbilden på organisations- och strukturnivå, utan även dess genomförande. Utvärderarens bedömning är att programmet, i större utsträckning, hade kunnat bidra till varaktiga förändringar om fler synergier skapats med övrig politik.

Aktivt ägarskap är en hörnsten i ett hållbart utvecklingsarbete. Det har funnit ett svagt intresse på systemnivå för att ta ett aktivt ägarskap för socialfondsprojekt.

Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och regionala aktörer har inte varit aktiva ägare genom att ta ansvar för det utvecklingsarbete som bedrivits eller genom att ge stöd och styra strategiskt. Om strategiska nivåer inte är involverade i projekten, så är det troligt att projekten inte bidrar till hållbara effekter. Ägarskapet har även varit svagt i projektens styrgrupper. Styrgrupper för projekt har ofta varit passiva och har inte fungerat som en länk mellan projekt och ordinarie verksamhet. Ansvar för att bedriva en strategisk påverkan har därför ofta hamnat på projektägare och projektmedarbetare utan mandat att genomdriva förändringar på organisationsnivå. Inte sällan har projekten varit bristfälligt förankrade från början hos ledningen i deltagande företag och hos samverkanspartner. Projekt i programområde 1 har inte alltid varit en del i verksamhetsplanen eller haft en genomlyst verksamhetsanalys som grund. Väl fungerande metoder har inte implementerats i ordinarie verksamhet. För regionen viktiga projektidéer har inte kunnat prioriteras p g av otillräcklig kvalitet i själva ansökan och ansökningar med hög kvalitet har prioriterats trots att de ibland inte svarat mot respektive läns utvecklingsmål.

9.2 Framtagning av regional handlingsplan och socioekonomisk analys

Arbetet med framtagning av regional plan inleddes under våren 2014. För framtagningen har bildats två arbetsgrupper, en mindre och en större grupp. Den mindre gruppen har bestått av kontaktpersoner från de fyra regionförbunden och ESF-rådet samt utsedd resursperson för

skrivande. Denna grupp har träffats vid ett antal tillfällen samt haft telefonmöten för diskussion, synpunkter och avstämningar. Den s k stora arbetsgruppen har bestått av ”lilla arbetsgruppen” förstärkt med representanter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Coompanion och LO-distriktet. Svenskt Näringsliv och Handikapporganisationerna har bjudits in att delta, men inte svarat på inbjudan. I denna grupp har representanterna diskuterat och lämnat synpunkter vid olika tillfällen.

Planen har lämnats till Strukturfondpartnerskapet på remiss. Beslut har därefter tagits i den s k politiska styrgruppen. Denna grupp består av ordföranden i Strukturfondspartnerskapet, ordförandena i regionstyrelsen i Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län och ordföranden i regionfullmäktige i Gotlands län samt därutöver en representant vardera från länens regionstyrelser. Förankring har även skett via länspartnerskapen eller motsvarande. Häri ingår Företagarna, ideell sektor, studieförbund. Avstämning har skett med Jämställdhetsansvariga på Länsstyrelserna i Kronobergs och Jönköpings län.

En socioekonomisk analys för regionen arbetades fram i samband med förslag till regional plan för Regionala fonden för Småland och Öarna. För att betona samverkan mellan Regionalfonden och Socialfonden har denna analys använts som utgångspunkt och delvis omarbetats och kompletterats för att ha som underlag för den regionala planen för Socialfonden för Småland och Öarna. Denna analys inklusive underlag har tagits fram av Södra Smålands Regionförbund. Den socioekonomiska analysen utgör tillsammans med varje läns regionala utvecklingsstrategier och OECD-rapporten det viktigaste underlaget för den regionala planen.

10. Strukturfondspartnerskapet

För att säkerställa ett regionalt inflytande över genomförandet av programmet har ett gemensamt strukturfondspartnerskap bildats inom det geografiska området för varje regionalt strukturfondsprogram och motsvarande regionala handlingsplan för Socialfonden. Strukturfondspartnerskapens uppgift fastställs i lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap. Strukturfondspartnerskapet har till uppgift att prioritera mellan projektansökningar, som godkänts av den förvaltande myndigheten.

Utlysningar i region Småland och Öarna ska ske utifrån prioriterade utvecklingsområden i de regionala utvecklingsstrategierna och med utgångspunkt i den regionala handlingsplanen för Socialfonden. Satsningar med regionala medel ska göras med utgångspunkt i den regionala handlingsplanen och enskilda utlysningar formuleras i samråd mellan strukturfondspartnerskapet och ESF-rådet. Inför varje utlysning tar strukturfondspartnerskapet även fram utlysningsspecifika kriterier, som tillsammans med utlysningstexten formellt beslutas av Svenska ESF-rådet i regionen.

Ansökningar lämnas till ESF-rådet, som bereder och laglighetsprövar dessa. Därefter skickas dessa till strukturfondspartnerskapets sekreterare, som vidarebefordrar dem för samråd med regionförbunden och för bedömning av projektens överensstämmelse med det regionala tillväxtarbetet i berörda län. ESF-rådets beredningsunderlag samt regionförbundens yttranden utgör utgångspunkten för strukturfondspartnerskapets prioriteringsmöten. Strukturfondspartnerskapet ska även motivera sin prioritetsordning av ansökningar. Av motiveringen ska framgå hur respektive – av förvaltningsmyndigheten godkänd – ansökan bidrar eller inte bidrar till varje läns regionala utvecklingsstrategi. Slutligen ansvarar ESF-rådet för det formella beslutet om stöd samt för utskick av beslut till projektägaren.

För att ge Strukturfondspartnerskapets representanter en gemensam plattform att utgå ifrån vid strategival inför utlysningar och vid prioriteringar av projekt ska ledamöterna beredas möjlighet att löpande delta i utbildning och information kring länens utvecklingsstrategier samt Socialfondens ramar och innehåll inklusive de horisontella principerna. Ökade kunskaper om fonsdsamordningen och dess betydelse bör också ges vid lämpliga tillfällen.

10.1 Uppföljning och återkoppling till strukturfondspartnerskapet

Genomförandet av Socialfonden kommer att följas upp och utvärderas enligt programmets mål och specifikation. För att effektivisera denna process ska det även genomföras analys av potentiella effekter av programmet. I analysammanhang ska hänsyn tas till att programmet kan medföra flera olika typer av effekter och ha implikationer⁷ på flera olika geografiska nivåer. Det är viktigt att säkerställa att nödvändig information kan samlas in på ett systematiskt sätt samt att rapporteringen möjliggör jämförbarhet mellan olika regioner.

⁷ En **implikation** är generellt, en benämning på satser av formen "om A så B", som kallas villkorssatser

Arbetets organisering ska ta hänsyn till regionen specifika utvecklingsförutsättningar och relatera till reell kunskapsefterfrågan. Ytterst ska detta arbete bidra till ett långsiktigt lärande om hur programmet bidrar till att främja en hållbar och inkluderande utveckling.

Organiseringen av detta arbete innebär rapportering på projektnivå, tematisk nivå, och programnivå. Sistnämnda nivån kan inbegripa utvärdering av handlingsplaner.

- Projektutvärdering beställs av projektägare i samråd med ESF-rådet utifrån ramavtal. Återföring av resultat från projektutvärderingar till Strukturfondspartnerskapet/regionala aktörer är viktigt utifrån kunskapsbehov och relevans
- Utvärdering på utlysning/tematisk nivå beställs i samband med utformning av utlysning av ESF-rådet i samråd med Strukturfondspartnerskapet. Återföring till Strukturfondspartnerskapet/regionala aktörer och andra regionala intressenter är central utifrån de kunskapsbehov som beskrivits
- Utvärdering på programnivå beställs av Övervakningskommittén. Här inbegrips utvärdering på regional nivå, inklusive regionala planer. Återföring från programutvärderingen till Strukturfondspartnerskapet och andra regionala intressenter är viktig. Det är också möjligt för Strukturfondspartnerskapet/regioner att göra egna utvärderingar, med egen finansiering

Återföring av kunskap från rapporteringen ska ske till relevanta aktörer och bidra till en bättre förståelse för programmets implikationer samt fungera som beslutsunderlag. Därför är avsikten att säkerställa mottagarkompetens och resurser för att ta tillvara på resultat och erfarenheter som framkommer i denna rapportering.

Den regionala handlingsplanen ska följas upp regelbundet av strukturfondspartnerskapet i region Småland och Öarna i samråd med Svenska ESF-rådet och vid behov revideras. Förslag till revidering av handlingsplanen, inom ramen för programmets mål, prioriteringar och avgränsningar, ska fastställas av övervakningskommittén.

Utvärdering av insatser inom region Småland och Öarna bör utgå från den regionala nivån i högre utsträckning än tidigare. En kontinuerlig återkoppling av resultat till de regionala strukturfondspartnerskapet ska ske liksom uppföljning av den regionala handlingsplanen. Detta kan ske t ex genom information från projektägare eller studiebesök hos projekt, genom dialog med regionala aktörer och på politikernivå. Formerna för sådan typ av dialog kan t ex vara i form av lärseminarier, på befintliga agendor vid möten med länspartnerskap och regionstyrelse och i samband med partnerskapets ordinarie möten. Partnerskapet tar även del av projektresultat via ESF-rådet och dokumenterade underlag och via regionala och nationella strukturerade utvärderingar.

Strukturfondspartnerskapet träffas dessutom en gång om året för en s k strategidag tillsammans med regiondirektörer och relevanta aktörer. Vid detta tillfälle sker en genomgång av

erfarenheter, resultat och effekter samt graden av samordning med EIS-fonderna, framför allt Regionala fonden, samt med övriga program och initiativ, t ex Östersjöstrategin. Denna typ av faktaunderlag kommer sedan – tillsammans med respektive RUS – att ligga till grund för inriktningen av nästa års utlysningar.

Utvärdering av regionala insatser inom socialfondsprogrammet och insatser inom det regionala regionalfondsprogrammet bör samordnas, när så är motiverat, i syfte att effektivisera utnyttjandet av fondmedlen i relation till programmens mål.

Bilaga 1

Socioekonomisk analys för Småland och Öarna, nov 2014